

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond

Haridusteaduste instituut

Õppekava: koolieelse lasteasutuse õpetaja

Piret Jõõger

**ÕUESÕPPE ÕPPEMATERJALI KOOSTAMINE TEEMAL “TERE KEVAD”
KOOLIEELSE LASTEASUTUSE ERINEVAS VANUSES RÜHMAMADELE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: loodusteaduste didaktika õpetaja Aigi Kikkas

Tartu 2021

Resümee

Õuesõppe õppematerjali koostamine teemal “Tere kevad” koolieelse lasteasutuse erinevas vanuses rühmadele

Õues viibimine ja eesmärgipärane tegutsemine on eelkooliealiste laste arengu jaoks vajalik. Õues viibides arenevad laste sotsiaalsed ja kognitiivsed oskused. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on koostada õppematerjal õpetajatele ja hinnata selle sobivust õuesõppe tegevuste läbiviimiseks 3–7 aastaste lastega teemal „Tere kevad“. Töö koostamisel lähtuti koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast ning temaatilisest kirjandusest. Õuesõppe tegevused on kavandatud nii, et lapsed saaksid tegevustes kasutada meeli.

Õppematerjali parendamiseks koguti andmeid tagasiside küsimustiku kaudu, täideti uurijapäevikut ja viidi läbi vabas vormis vestlus. Ekspertide hinnangul on õppematerjalis läbiviidavad tegevused eakohased ja sobivad õuesõppe tegevuste läbiviimiseks.

Õppematerjalis viidi sisse järgnevad muudatused: lilled seati õitsemise järjekorda, lisati juurde lind-part, täiendati õpetaja juhendit alateemal „puud“, kus lisati vajalik informatsioon kasemahla säilitamise kohta.

Märksõnad: Õppematerjal, õuesõpe, meeled, kevad, koolieelne lasteasutus.

Abstract

Preparation of outdoor instructional material on "Hello Spring" for children of different ages in preschool childcare institutions

Being outdoors and action in a targeted way is necessary for the development of preschool children. In outdoor children's social and cognitive skills develop. The purpose of this bachelor's thesis is to prepare guidance material for teachers and evaluate its suitability for outdoor education activities with children aged 3-7 years on the topic "Hello Spring". The work was prepared on the basis of the national curriculum and thematic literature of the preschool institution. Outdoor activities are planned so that children can use their senses in their activities. In order to improve the guidance material, data was collected through a feedback questionnaire, the investigator's diary was kept and an interview was conducted in free form. According to experts, the activities carried out in the guidance material are age-appropriate and suitable for outdoor activities. The following changes were introduced in the instructional material: flowers were set in the order of blooming, was added a bird- duck, the

teacher's instruction on the subtopic "trees" was supplemented, where the necessary information about the maintaining of birch juice was conserved.

Keywords: Study material, outdoor education, senses, spring, kindergarten.

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Teoreetiline ülevaade.....	6
<i>Ümbritseva keskkonna tajumine</i>	6
<i>Õuesõppe olulisus</i>	6
<i>Õues läbiviidavad tegevused</i>	8
Töö eesmärk ja uurimisküsimused	11
Metoodika	11
<i>Valim</i>	11
<i>Andmete kogumine</i>	12
<i>Arendusuuringu protseduur</i>	12
<i>Andmeanalüüs</i>	13
Tulemused ja arutelu	14
<i>Ekspertide hinnang õppematerjali sobivuse kohta</i>	14
<i>Laste hinnang õuesõppe tegevustele</i>	15
<i>Muudatuste sisseviimine õppematerjalis lähtudes õpetajate, laste ja uurija</i> <i>tähelepanekutest</i>	16
Tänu sõnad	18
Autorsuse kinnitus	18
Kasutatud kirjandus	19
LISAD.....	22
<i>Lisa 1</i>	22
<i>Õppematerjalis kasutatud kirjandus</i>	66
<i>Lisa 2</i>	69
<i>Lisa 3</i>	75

Sissejuhatus

Inimene hakkab õppima esimestest elupäevadest alates, selle aluseks on looduse poolt kaasa antud enesearenduse instinkt, mis paneb meid huvituma kõigest, mis meie ümber on. (Leppik, 2006). Lapse arenemisel hakkab ta paljudest asjadest paremini aru saama. Loodus ümbritseb last oma värvide, helide ja lõhnadega alates tema sünnist. Oma kodu ümbrust uurides õpib ta tundma erinevaid taimi ja loomi ning tajuma ilmastiku muutusi.

Selleks, et laps hakkaks maailma asjadest paremini aru saama, tuleb tal asjade ja esemete uurimisel kasutada erinevaid meeli. Meeltega kogetu tekitab ajus erinevaid mõtte- ja tundeseoseid ning tõepärased teadmised kinnistuvad kiiremini ja paigutuvad lapse kujunemisjärgus maailmapilti (Timoštšuk, 2017). Kõige parem on ümbritsevat maailma tundma õppida autentses keskkonnas – looduses.

Töö teoreetilises osas on välja toodud mitmeid õuesõppe tegevustega seotud uuringud, mis on läbi viidud Ameerikas, Inglismaal ja Türgis. Uuringu tulemustest selgus, et laste teadlikkus õuetegevustest on madal ja täiskasvanud pole lastele õpetanud kuigipalju õuemänge ja -tegevusi. Samas on õues viibimine ja tegutsemine laste arengu jaoks oluline, aidates arendada nende sotsiaalseid ja kognitiivseid oskusi (Erickson & Ernst, 2011; McClintic & Petty, 2015; Miranda, N., Larrea, I., Muela, A., & Barandiaran, A. 2017, viidatud Wilson, 2018).

Erinevate uuringute kohaselt on Eesti õpetajal olemas küll teamised õuesõppe kohta, kuid tegevuste planeerimine on ajamahukas ja nõuab suurt planeerimist (Abel, 2010; Fil, 2019; Leemets, 2018; Rõkalova, 2020; Truija, 2012). Seetõttu on oluline koostada koolieelsele lasteasutusele õuesõppe tegevuste läbiviimiseks õppematerjal.

Bakalaureusetöö eesmärk on koostada õppematerjal koolieelse lasteasutuse õpetajatele teemal „Tere kevad“ ja hinnata selle sobivust õuesõppe tegevuste läbiviimiseks erinevas vanuses lastega. Koostatud õppematerjal koosneb erinevatest õuesõppe tegevustest, mida õpetaja saab õuetegevusi planeerides kasutada. Õppematerjali teemaks sai valitud „Tere kevad“, sest kevadel toimub kõige rohkem muutusi looduses – taimed tärkavad, puudel ja põõsastel on pungad, loomad ärkavad talveunest, linnud laulavad. Õppematerjalile toetudes saab õpetaja tekitada lapses huvi looduses toimuvate muutuste kohta.

Eesmärgist lähtuvalt püstitati järgnevad uurimisküsimused: kuidas hindavad eksperdid õppematerjali sobivust lasteaiale, kuidas hindavad lapsed õuesõppetegevusi ja milliseid muudatusi peaks õppematerjalis sisse viima lähtudes õpetajate, laste ja uurija tähelepanekutest?

Teoreetiline ülevaade

Ümbritseva keskkonna tajumine

Mida rikkalikumas keskkonnas saavad lapsed viibida, seda paremini suudavad nad eraldada informatsiooni stimuleerimisest ja nende omandatavad teadmised on paremad (Kivi, Nugin, & Palm, 2005). Seepärast on oluline, et lapsed saaksid viibida õuekeskkonnas, uurida ja avastada looduslikke materjale. Sünnipäraselt on iga inimene motiveeritud õppima ja maailma avastama, siinkohal tuleb neid juba lapseas õpetada nii, et nad saaksid kasutada kõiki oma meeli.

Õues viibimine võimaldab õpitut kogeda terve kehaga, seeläbi avarduvad kõik meeled, lapsed naudivad tegutsemist ja omandavad looduse abil uusi teadmisi (Tuuling, 2017). Inimesed eristavad viit meelt, nendeks on nägemine, kuulmine, haistmine, maitsmine ja kompimine.

Kikas (2010) on selgitanud järgnevalt:

Ümbritseva keskkonna tajumisel mõtestatakse ja tõlgendatakse esemeid ja nähtusi, pannes tervikpilti juurde rohkem, kui seal objektiivselt on. Õppimisel on tähtis, missuguseid kogetavaid tunnuseid tajutakse objektidena ja missuguseid nn üldise foonina, see tähendab, mida peetakse rohkem oluliseks ja mida vähem oluliseks. Sellest jaotusest sõltub õpitava hilisem meeldejätmise ja interpreteerimise (lk 25).

Ümbritsevat keskkonda on lapsel kõige parem tunnuda õppida looduses. M. Sarv (2006) on välja toonud mitmeid positiivseid tunnuseid õues õppimisel, näiteks saab õpetamisse kaasata kehalise taju, lõhnad, maitsed ja rühmadünaamika. Mida paremini on õuetegevus rühma ja individuaalsete töödega ettevalmistatud, seda suurem võimalus on lapsel keskenduda uuritavatele ja õpitavatele nähtustele (Tuuling, 2017).

Õuesõppe olulisus

Õuesõppe ühest definitsiooni pole määratletud, sellegipoolest on erinevad autorid lahti selgitanud selle sisu. Õuesõpet on defineeritud kui õppimist ehedas ja toetavas keskkonnas, kõigi meeltega vahetult kogedes, oma kätega ise tehes ja kogetut teistele vahendades ning edasi õpetades (Sarv, 2006).

Hiljuti on õpetajad taaselustanud õues ja looduses hariduse omandamise väikelastele, see toetab laste tervist, heaolu ja õpetab neile keskkonna eest hoolitsemist. Õuesõpe tugineb traditsioonilistele ja kaasaegsetele alushariduse teooriatele ning rohkele tõendusmaterjalile, mis viitavad sellele, et loodusega kokkupuutel on väikelaste jaoks lugematul hulgal eeliseid (Christiansen, Hannan, Anderson, Coxon & Fargher, 2018). Loodus pakub erinevaid materjale

ja reaalseid õppevahendeid, mida rühmaruumis alati katsuda ei saa. Looduses on kõik see ehedal kujul ja laps näeb ning loob seoseid läbi kogemuste.

Uuringud näitavad, et lapsed viibivad liiga vähe õues. Seetõttu on ka laste oskus ja teadlikkus loodusega seotud tegevusi (nt onni ehitamine, tähistaeva vaatamine, köögiviljade kasvatamine) teha väga madalad (Hunt, Richardson, Lumber, Passmore, Thomas, & Davies, 2020). Antud uuringu ja artiklite tulemused näitavad, et juba varases lapseas on lastele vähe õpetatud õuemänge ja -tegevusi (McClintic & Petty, 2015). Laste teadlikkus erinevatest õuetegevustest on madal, siinjuures võiks ideid ja lahendusi pakkuda täiskasvanu, kelle ülesanne on olla lapsele eeskujuks, seetõttu tuleb taaselustada õuesõpe.

Õuesõppe praktikud Erickson ja Ernst (2011) on välja toonud looduses mängimise olulisuse laste arengule. Nad on uurinud Rootsi koolieelsetes lasteasutustes läbiviidavaid õuesõppe programme, mille tulemusel on selgunud, et looduskeskkonnas viibides on lapsed nutikamad ja see stimuleerib nende aju arengut, arendab nende emotsionaalset heaolu ja tugevdab nende sotsiaalseid oskusi. Selliste tulemusteni jõuti ka Ameerikas läbi viidud uuringus, kus selgus, et koolieelses eas looduses mängimine arendab lastes rohkem sotsiaalseid oskusi ja sisaldab rohkem keerukamaid ühismängude vorme kui siseruumis mängides (Miranda et al. 2017, viidatud Wilson, 2018).

Läbi mänguliste tegevuste arenevad lapse sotsiaalsed kui ka vaimsed võimed, mis on omavahel tihedalt seotud. Igal inimesel on kaasasündinud bioloogilised eeldused, mis aitavad tal edaspidises elus hakkama saada. Seetõttu peab lapse sotsiaalne areng olema piisav selleks, et laps saaks omandada ühiskonnas elamiseks vajalikud sotsiaalsed oskused ja pädevused. Üheks tähtsamaks kasvatuse ülesandeks on sotsiaalsete teadmiste, oskuste ja väärtushinnanguliste hoiakute kujundamine. Lapse jaoks on kõige esmasem ja mõjuvõimsam arengukeskkond oma pere, eakaaslaste ja muu keskkonna mõju on hilisemas arenguetapis olulisem. Integreerudes ühiskonnaga, hakkab laps leidma kaaslasi kellega suhelda (Männamaa & Marats, 2009).

Lapse arengu jaoks on oluline, et laps saaks piisavalt palju mängida ja aktiivselt tegutseda, need tegevused aitavad arendada lapse sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi (Wilkins, 1993; National Wildlife Federation, 2018). Heade sotsiaalsete oskustega lapsed on rohkem koostööaldis ja sõbralikumad, nad on edukamad nii sotsiaalselt kui ka hariduslikult (Gouley, Brotman, Huang, & Shrout, 2008). Lapsed, kel sotsiaalsed oskused puuduvad, võivad ilmnedu käitumisprobleemid (Langeveld, Gundersen, & Svartdal, 2012). Türgis viidi teadlaste poolt läbi 10 nädalane uuring projekti „*Mobil Child World*” raames, milles osales kolmkümmend viis 5-aastast last, kellega viidi läbi 90 õuetegevust, selgitamaks välja laste

kognitiivsete, keeleliste, sotsiaal-emotsionaalsete, ja motoorsete oskuste areng. Uuringust selgus, et erinevad õuetegevused nagu liikumismängud, õppemängud, meisterdamine, konstrueerimine ja ehitamine arendavad lapse kognitiivseid, keelelisi, sotsiaal-emotsionaalseid ja motoorseid oskusi (Yıldırım & Akamca, 2017).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kaudselt sisse kirjutatud õuesõppe olulisus. Valdkonnas mina ja keskkond 6-7 aastaste laste eeldatavates tulemustes on välja toodud, et laps mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult, omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas, väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult, väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi, märkab nähtusi ja muutusi looduses. Seepärast on oluline, et laps saaks uurida oma kodukoha ümbrust, kus ta õpib tundma palju erinevaid taimi ja loomi ning tajuma ilmastiku muutusi.

Õuesõpe on üks paljudest erinevatest võimalustest viimaks läbi õppetööd. Õues õppides saab laps viibida loomulikus õpikeskkonnas ja nii õpetaja kui ka laps saavad kasutada mitmekesiseid looduslikke materjale ja vahendeid õppimiseks. Tänapäevane õues olemine võib paljuski erineda eilsest või homsest korrast. Ilm pakub lapsele erinevaid avastamise võimalusi ka tuttavate objektidega. Liiv võib olla kuiv või märg, hoovis võivad olla suured või väikesed veelombid või mitte ühtegi veelompi, võib olla tuulevaikne või tuuline, põõsas, kuhu peitu pugeda, võib sõltuvalt aastaajast olla tihe või hõre, roheline või punaste lehtedega (Heinla, 2020).

Õues läbiviidavad tegevused

Selleks et õppimine õues oleks võimalikult kasulik, peab õpetaja mõtlema sellele, kuidas õues veedetud aega maksimaalselt ära kasutada. Õpetajad on lastele mudelid, kelle käitumist lapsed jäljendavad. Lastele on mudeliks ka nende endi eakaaslased (Kikas, 2010). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) § 5 on rõhutatud, et pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad, laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima. Mida põnevamalt ja huvitavamalt õpetaja õppetegevust läbi viib, seda paremini omandavad lapsed uusi teadmisi ja oskusi. Täiskasvanu juhendamisel õues läbiviidavad vaatlused, katsed ja mängud õpetavad lastele olla loovad ja teadlikud keskkonna suhtes (Tuuling, 2017). Selleks, et suurendada eelkoolialiste laste õues

viibimise ja eesmärgipärase tegutsemise aega, peavad õpetajad olema valmis lapsi juhendama ning õues erinevaid tegevusi pakkuma.

Õuesõppe tegevuste rakendamine koosneb erinevatest etappidest. Esimeseks etapiks on kavandamine, kus esialgu õpetaja seab lapse vajadusi arvestades eesmärgid, mõtleb läbi tegevuse sisu, kestuse, koha ning koostab seejärel tegevuskava. Enne teist etappi, õppetegevuse läbiviimist, peab mõtlema, milliseid vahendeid tegevuses vaja võib minna ja kas tegevusse peaks kaasama veel täiskasvanuid. Õppetegevuse läbiviimisel lähtub õpetaja tegevuskavast, aga ajalist ruumi peab jätma lapse enda ettevõtmisele, fantaasiale, loovusele ja mängus õppimise jaoks. Õue tegevuste kavandamine ja läbiviimine on pikk ja aeg-ajalt ka keerukas protsess. Õpetaja peab suutma juhtida laste tähelepanu erinevatele objektidele, oskama kasutada erinevaid meetodeid, elavdada õppetegevust, kavandada õuetegevusi ja kavandamisel lähtuma laste huvist, individuaalsusest ning vajadustest (Tuuling, 2017).

Õuekeskkonnas õppides saab lastele pakkuda rohkem valikuvõimalusi vastavalt nende võimetele tööülesannete täitmisel. Siinkohal on Eestis seostatud õuesõpet Käisiga, kelle arvates toimub õpilase isiksuse kujunemine esialgu vastavate meetodite kasutamise läbi ning selleks on vaja anda lastele võimalus midagi ise teha ja luua. Õues saab lastele rohkelt tegevusi pakkuda, tegutsemine soodustab õpilase vaimset arengut, arendab tema intellektuaalseid võimeid, süvendab tundeelu ja kasvatab tahet, kujundab isiksust (Käis, 1996). Johannes Käisi põhimõtted on leidnud koha Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008), kus on välja toodud, et kõige rohkem õpib laps koolieelses eas läbi mängu, vaatlemise, uurimise ja katsetamise.

Õuesõppe sobivaimateks meetoditeks on vaatlused, katsed ja õppemängud. Vaatluse teel õppimises eristatakse nelja faasi: märkamine (pööratakse tähelepanu käitumisele), meeldejätmise, reprodutseerimine (käitumise kordamine), motivatsioon (otsustamine, kas hakata käitumist edaspidi kasutama). Läbi sellise õppimise viisi huvituvad lapsed just sellest, mis neile parasjagu silma hakkab. Õuesõppes rakendatavad vaatlused on olulised, et laps saaks looduses olevaid asju vaadelda igast küljest, katsuda käega, nuusutada ja tõsta. Looduse objektide vaatlus tekitab erinevaid tundeid, sest loodusobjektid on kõik erinevate vormide ja värvidega ja annavad vaatlusele olulise väärtuse (Käis, 1996). Lapse tähelepanu ja vaatlusoskuse arendamiseks tuleb juhtida tema tähelepanu eseme olulistele osadele ja teabele, mida ta peab omandama. Seeläbi avarduvad lapse teadmised ja luuakse seosed varem õpituga (Männamaa & Marats, 2009).

Sihipäraselt õppimisele pühendatud aeg on lapse päevas enamjaolt piiratud, kõige otstarbekamalt saab laps teadmisi omandada läbi katsete, mis ei võta kuigi palju aega. Katseid

tehes saab laps märgata nähtusi ja seoseid enda ümber, sellest saab alguse huvi ja mõistmiseni viib kogemus (Timoštšuk, 2017). Õues katseid tehes ei pea muretsema kuigipalju segaduse pärast mis tekib, sest kõik on looduslik, näiteks veega katseid tehes pole sellest midagi kui see maha läheb, sest see imendub kõik pinnasesse.

Mänge, mida lapsed saavad õues mängida, on mitmesuguseid: liikumismängud, loovmängud, õppemängud, rollimängud jms (Ugaste, 2017). Kuid mängude planeerimisel ja läbiviimisel peab õpetaja lähtuma koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, kus (§ 5) on määratletud, et laps õpib läbi matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu nende tegevuste tulemusel toimuvad muutused lapse käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nende vahelistes seostes.

Õuesõppe tegevuste rakendamisel on oluline roll keskkonnakasvatusel, mis algab juba eelkoolieas, kus õpetatakse lastele keskkonna hoidmist. Loodusest hoolimine, koostöö peredega ja eetiline kasvatus on üks osa keskkonnakasvatusest lasteaias. Looduses mängimine on kasulik planeedile ja annab lastele eelteadmised planeedi hoidmiseks edaspidises elus (Wilson, 2018). Laste arengu jaoks on oluline, et nad saaksid piisavalt palju õues uurida, mängida, matkata ja meisterdada läbi avastuste, sest läbi nende tegevuste tekivad neil seosed ja arusaamad loodusest. Lapsed hakkavad rääkima loodusest, kui mitmekesisest, rohelisest ja elavast nad loovad seoseid ning suhtuvad loodusesse, mis on kaasahaarav, ahvatlev ja huvitav (Burgess & Mayer-Smith, 2011). Täiskasvanu ülesandeks on õpetada last kohtlema igat elusorganismi kui ainulaadset olendit, millel on õigus elule. Koolieelses lasteasutuses on õpetajate eesmärk panna lapsed keskkonna alaselt mõtlema nii, et lapsed tunneksid ära oma tegevuse tagajärjed keskkonnale ja õpiks väärtustama ning hoidma seda keskkonda, kus nad elavad.

Käesoleva töö õppematerjali tegevuste kavandamisel lähtusin Gair'i (1997) kuuest olulisest aspektist õues hariduse omandamisel: 1) tegevustes kasutatakse reaalseid objekte; 2) tegevusi viiakse läbi kasutades kõiki meeli; 3) avastatakse objektide/sündmuste vahelised seosed ja kirjeldused; 4) harjutamise ja kogemuste kaudu õppimine aktiveerib mõtlemist; 5) õuesõppe tegevused erinevad klassiruumis toimuvatest tegevustest; 6) õue tegevused on huvitavad ja lõbusad.

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on koostada õppematerjal õpetajatele ja hinnata selle sobivust õuesõppe tegevuste läbiviimiseks erinevas vanuses lastega teemal „Tere kevad“. Materjali sobivuse hindamiseks viidi läbi arendusuuring. Koostatud õppematerjali sobivuse hindamiseks ning tagasiside saamiseks püstitati järgmised küsimused:

1. Kuidas hindavad eksperdid õppematerjali sobivust lasteaiale?
2. Kuidas hindavad lapsed õuesõppetegevusi?
3. Milliseid muudatusi peaks õppematerjal sisse viima lähtudes õpetajate, laste ja uurija tähelepanekutest?

Metoodika

Õppematerjali sobivuse hindamiseks kasutati arendusuuringut. Arendusuuring ehk rakendust loov uurimus on olemasoleva teabe analüüs ja uue teadmise süntees või olemasoleva teooria/mudeli edasiarendus (Niglas, 2011). Käesolevas töös sünteesiti olemasolevat teavet ja selle alusel loodi õppematerjal. Uurimistöö andmekogumismeetodiks kasutati kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimisviisi, mis on seotud töö eesmärgi ja uurimisküsimustega. Kvalitatiivse uurimisviisi kasutamine on põhjendatud, kuna uurija sai ekspertidelt tagasisidet küsimustiku ja vabas vormis vestluse kaudu. Tulemused põhinevad ekspertide arvamusel ja annavad kvalitatiivset infot uurijale.

Valim

Käesolevas töös kasutati mugavusvalimit. Valimisse kuulus neli lasteaia õpetajat, kes kuulusid ühe lasteaia õuesõppe meeskonda. Õpetajad olid erinevatest aiarühmadest ja lapsed neljast vanuserühmast vanuses 3-7aastat. Õpetajad hindasid lapsi vaatluse teel (emotsioonid, huvi) ja said tegevuste lõppedes neilt tagasisidet vestluse kaudu. Tabelis 1 on välja toodud ekspertide taustaandmed, mis koguti vestluse kaudu. Õpetajate anonüümsuse tagamiseks on kasutatud pseudonüüme: ekspert 1, ekspert 2, ekspert 3 ja ekspert 4 (Tabel 1).

Tabel 1: Ekspertide andmed

	Vanus	Staaž	Haridus
Ekspert 1	55	25	Bakalaureusekraad
Ekspert 2	58	28	Bakalaureusekraad
Ekspert 3	57	24	Magistrikraad
Ekspert 4	67	35	Bakalaureusekraad
Keskmine	59	28	

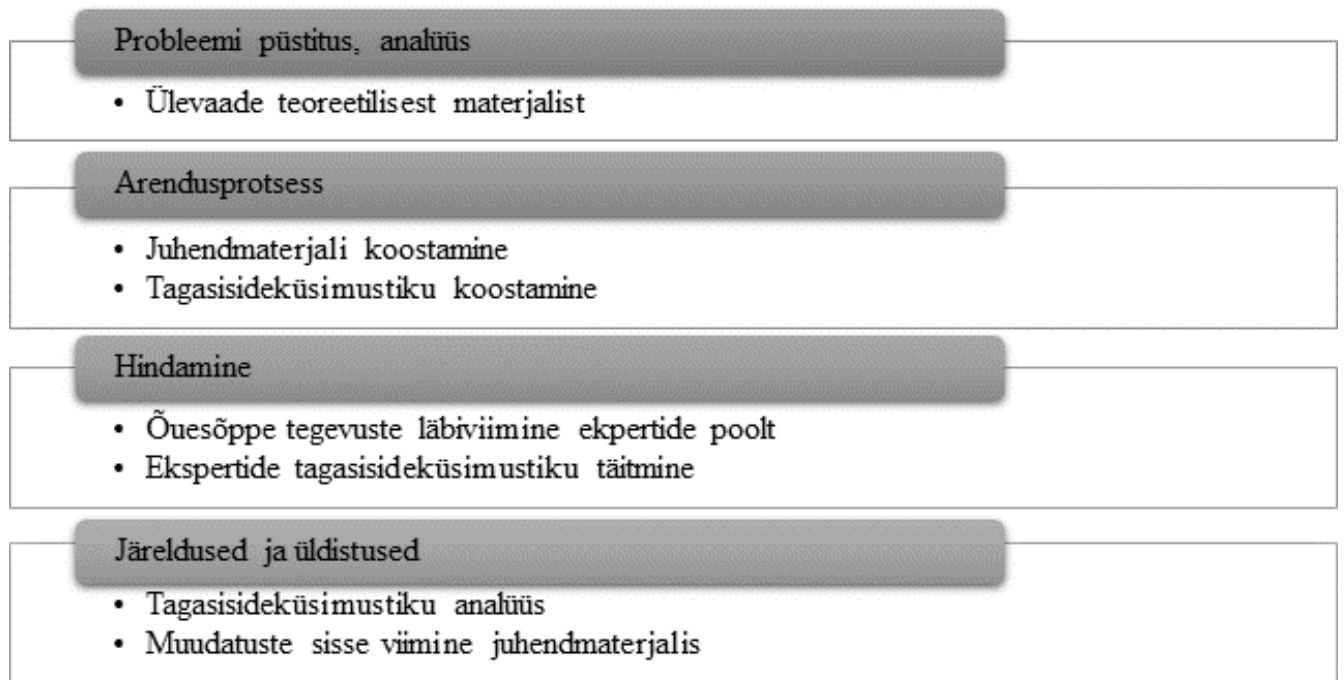
Tabelarvutuse tulemusena on ekspertide keskmine tööstaaž õpetajana 28 aastat, kõik eksperdid omavad kõrgharidust ja tegemist on kogenud õpetajatega.

Andmete kogumine

Käesolevas uuringus kasutati andmekogumismeetodina küsimustikku (Lisa 2), täideti uurijapäevikut (Lisa 3) ning viidi läbi vestlus. Läbiviidud küsimustik koosnes kümnest avatud ja suletud küsimusest. Küsimustikus kasutati *Likerti* tüüpi skaalat, millega saab mõõta hoiakuid ja nende tugevust (Õunapuu, 2014), tegemist on 5-pallilise skaalaga, kus 1= “ei nõustu üldse”, 2= “pigem ei nõustu”, 3= “nii ja naa”, 4= “pigem nõustun”, 5= “nõustun täiesti”. Iga ekspert valis õppematerjalist iga alateema alt endale sobivad tegevused katsetamiseks. Ekspertid hindasid õppematerjalist iga alateema juures vähemalt ühte tegevust ja kommenteerisid tegevuse läbiviimist põhjenduste lahtis. Kaks viimast küsimust olid avatud küsimused, kus eksperdid lisasid soovitusi õppematerjali muutmiseks/täiendamiseks. Valiidsuse tagamiseks piloteeriti küsimustikku ühe õpetajaga, kes kontrollis õigekirja ja teksti arusaadavust. Küsimustikku piloteerinud õpetaja ei osalenud uurimuses, kuna ta ei kuulunud õuesõppe meeskonda.

Arendusuuringu protseduur

Arendusuuringu koostamisel lähtuti K. Niglase (2011) uurimistsüklist, mis koosneb erinevatest etappidest (Joonis 1). Õppematerjalist olevad tegevused on kavandatud 3-7 aastastele lastele. Ekspertid pidid õppematerjalist iga alateema alt valima vähemalt ühe tegevuse ja hindama selle sobivust. Seejärel hinnati läbi tagasiside küsimustiku õppematerjali sobivust lastele ning saadi ekspertidelt tagasiside õppematerjali täiendamiseks ja muutmiseks. Tulemused ja arutelu on esitatud uurimisküsimuste kaupa.

Joonis 1. Arendusuuringu protseduur.

Arendusuuringu esimese etapiga alustati 2019. aasta novembris, kus püüti leida teemakohast kirjandust, mille läbitöötamise käigus hakati kokku panema töö teoreetilist osa. Esialgne teoreetiline ülevaade valmis 2020. aasta septembriks ja arendusuuringu käigus on juurde lisatud olulist infot. Teises etapis ehk arendusprotsessi käigus koostati õppematerjal ja tagasiside küsimustik. Esialgne õppematerjal valmis 2021. aasta jaanuariks, töö käigus on seda pidevalt täiendatud ja parandatud. Tagasiside küsimustik valmis 2021. aasta aprilliks, enne küsimustiku esitamist piloteeris seda üks uurimuses mitteosalev õpetaja, seejärel viidi küsimustikku sisse parandused ja küsimustik kooskõlastati juhendajaga. Kolmandaks etapiks oli hindamine (2021 aasta aprill), kus eksperdid viisid läbi õppematerjalis olevaid tegevusi ja hindasid neid tagasiside küsimustiku kaudu (Lisa 2). Samuti viisid eksperdid tegevuste lõppedes lastega läbi vabas vormis vestluse, mille kaudu saadi tagasiside tegevuste kohta. Lastelt saadud tagasiside kajastub uurijapäevikus (Lisa 3). Neljandas etapis, mais 2021, viis uurija läbi tagasiside küsimustiku analüüsi ja tegi õppematerjalis vajalikud muudatused.

Andmeanalüüs

Andmeanalüüsi küsimustiku tulemusi analüüsiti kvantitatiivselt programmi *Microsoft Excel* tabelarvutussüsteemiga. Vaatluse ja vestluse kaudu saadud tulemuste andmeid analüüsiti kvalitatiivselt. Uurimuses mitteosaleva õpetajaga viidi läbi küsimustiku proovitäitmine. Peale

seada tehti küsimustikku vajalikud muudatused, seejärel kooskõlastati küsimustik juhendajaga, et veenduda kas küsimustiku kaudu leitakse vastused uurimisküsimustele.

Uurija poolt lisati uurijapäevikusse (Lisa 3) ekspertide tagasiside läbiviidud tegevuste kohta ja tehti märkmeid laste kommentaaridest. Peale õppematerjalis olevate tegevuste katsetamist viidi ekspertidega läbi vabas vormis vestlus. Vestluse tulemused kajastuvad uurijapäevikus (Lisa 3). Uurijapäeviku sissekannete tulemused kajastuvad tulemuste peatükis.

Tulemused ja arutelu

Ekspertide hinnang õppematerjali sobivuse kohta

Andmeanalüüsi tulemused esitatakse kolme uurimisküsimuse kaupa.

Esimene uurimisküsimus “Kuidas hindavad eksperdid õppematerjali sobivust lasteaiale?”

Tabelis 2 on välja toodud ekspertide hinnang kogu õppematerjali arusaadavusele ja teema käsitlusele. Tulemustest ilmnes, et õppematerjalis olevad juhised on arusaadavad.

Õppematerjalis olevad alateemad *kevade tunnused, puud, linnud, lilled ja loomad*, sobisid kokku põhiteemaga *Tere kevad*. Õppematerjalis olevaid tegevusi hindasid pooled eksperdid põnevateks ja asjakohasteks, vastates küsimusele „nõustun“ või “pigem nõustun”. Kõik eksperdid märkasid, et lastel tekkis huvi õppematerjalis olevatele tegevuste vastu. Erinevate uuringute tulemused on näidanud, et õuesõppe tegevuste kavandamine ja planeerimine on õpetajate jaoks aega nõudev protsess (Abel, 2010; Truija, 2012; Leemets, 2018; Fil, 2019; Rõkalova, 2020). Siis koostatud õppematerjalis olevate tegevuste planeerimine ei võtnud õpetajate jaoks kuigipalju aega. Sellise järelduseni jõudis ka Tuuling (2017), tuues välja, et hästi kavandatud õppematerjalid on õpetajate tööks vajalikud. Õpetaja saab tänu põhjalikule juhendile suunata laste tähelepanu erinevatele objektidele, kasutada erinevaid meetodeid, elavdada õppetgevust. Sellest võib järeldada, et õppematerjal on vajalik koolieelsele lasteasutusele õuesõppe tegevuste planeerimiseks.

Tabel 2: Ekspertide hinnang kogu õppematerjali arusaadavusest ja teema käsitlesest.

Väide	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	nii ja naa	pigem nõustun	nõustun täiesti
Õppematerjalis antud juhised olid arusaadavad.				1	3
Õppematerjalis käsitletavat alateemat sobisid kokku põhiteemaga.					4
Õppematerjalis olevad tegevused olid põnevad ja asjakohased.				2	2
Lastele pakkusid tegevused huvi.					4
Õppematerjalis olevaid tegevused on kooskõlas koolieelse lasteasutuse õppekavaga.					4

Märkus: Numbrid tabelis näitavad vastajate arvu

Laste hinnang õuesõppe tegevustele

Töö teiseks uurimisküsimuseks oli: "Kuidas hindavad lapsed õuesõppetegevusi?" Tagasiside küsimustiku täitmise kaudu hindasid eksperdid laste huvi erinevate tegevuste kohta (Tabel 3). Uurijapäevikus kajastuvad õpetajatega läbiviidud vestlused ja õpetajate poolt kogutud tagasiside lastelt, mis saadi tegevuste lõppedes vestluse teel (Lisa 3). Uurijapäevikust ilmnes, et lastele meeldis õues tegutseda, looduslikku materjali sai kasutada korduvalt. Õuetegevused meeldisid lastele ja tekitasid huvi looduse vastu. Lapsed õppisid märkama lindude välimust ja kuulama linnu laulu. Kasemahla kogumise kaudu kogesid lapsed suurt elevust, mistõttu võeti kase tikkamine ette ka kodus. Laste tagasisidest saab järeldada, et laste hinnangud õppetegevuses läbiviidud tegevuste kohta on olulised, õuetegevused peavad olema hästi ettevalmistatud, siis on lastel suurem võimalus keskenduda uuritavatele ja õpitavatele nähtustele (Tuuling, 2017).

Tabel 3: Laste huvi õppematerjalis läbiviidud tegevuste vastu

Teema	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti
Kevade algus				1	3
Puud				1	3
Kevadlilled				1	3
Linnud					4
Loomad					4

Märkus: Numbrid tabelis näitavad vastanud õpetajate arvu.

Muudatuste sisseviimine õppematerjalis lähtudes õpetajate, laste ja uurija tähelepanekutest

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli “Milliseid muudatusi peaks õppematerjalis sisse viima lähtudes õpetajate, laste ja uurija tähelepanekutest?” Küsimustiku teel saadud avatud küsimuste vastuste tulemusena ilmnes, et õppematerjalis tuleb sisse viia mõningad muudatused. Ekspert 2 soovitusel viidi sisse muudatus, kus alateemas *Lilled* paigutati lilled õitsemise aja järgi. Õppematerjalis on alateemas *Linnud* käsitletud luike, kuid ekspert 3 arvates võivad luiged käituda ettearvamatult ja neid on lastel ohtlik vaadelda. Ekspert 3 soovitusel lisati *Lindude* alateemasse juurde part, sest parti on lastel ohutum jälgida. Ekspert 4 soovitusel täiendati lamineeritud pildikaarte, millele kleebiti peale nimetused, et koolieelikud saaksid harjutada lugemist. Järgnevalt soovitas ekspert 4 kuulata käeliste tegevuste taustaks lindude laulu, see äratas lastes huvi lindude vastu.

Käesoleva bakalaureusetöö raames välja töötatud õppematerjal sai ekspertidelt positiivset tagasisidet. Kõik küsimustikule vastanud eksperdid väitsid, et materjal aitab toetada koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavas (2008) lastele seatud eeldatavaid tulemuste saavutamist ning õppetöös saab kasutada lõimimist erinevate valdkondade vahel. Ainevaldkondade vaheline lõiming aitab toetada lapse tervikliku maailmapildi kujunemist (Kulderknup, 2009). Kuna õppematerjali üheks olulisemaks punktiks oli, et lapsed saaksid õppetegevustes kasutada kõiki meeli, siis küsimustiku tulemustest selgus, et ekspertide poolt õppematerjalist valitud tegevuste kaudu said lapsed kogeda õppimist läbi meelte.

Käesoleva õppematerjali kitsaskohaks võib pidada liiga väikest valimit ning tulemusi ei saa üldistada kõikidele õpetajatele. Üheks piiranguks võib lugeda ka seda, et õpetajad on uurija kolleegid ning seetõttu andsid nad positiivset tagasisidet.

Siiski on autori poolt välja toodud eelnevad uuringud, mis näitavad et õppematerjalid on õpetajate tööks olulised ja vajalikud, selle tulemuseni jõudis töö autor läbi ekspertidelt saadud tagasiside.

Töö praktiliseks väärtuseks on selge ja konkreetne õppematerjal, mis on hinnatud ekspertide poolt vajalikuks ja oluliseks õues läbiviidavate tegevuste kavandamisel. Töö koostamisel leidis autor, et selliseid materjale on küll koostatud, kuid need on pigem seotud mingi kindla piirkonna või õpperaja läbimisega. Antud õppematerjali saab kasutada erinevates Eesti koolieelsetes lasteasutustes ja seda saab korduvalt kasutada. Kuna autor ei pidanud oluliseks koolieelses lasteasutuses töölehtede koostamist, siis selle võrra saab antud tööd täiendada.

Tänuõnad

Suur tänu kõikidele lasteaiaõpetajatele, kes olid nõus uurimuses osalema, nende ettepanekud ja koostöövalmidus olid suureks abiks töö valmimisel. Suured tänuõnad juhendaja Aigi Kikasele, kes oli nõuga abiks bakalaureusetöö valmimisel. Tänan Triinu Kärblat, kelle toetus autori jaoks oli märkimisväärne. Kõige erilisema tänu soovib töö autor edastada oma perele, mõistva ja toetava suhtumise eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Piret Jõõger

/allkirjastatud digitaalselt/

Kasutatud kirjandus

- Abel, E. (2010). *Tallinna lasteaegade õpetajate ja juhtkonna arvamusi õuekeskkonna kasutamisest igapäevases õppe-ja kasvatustöös* Doctoral dissertation, Magistritöö. Tartu. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/DjZ7F>
- Burgess, D. J., & Mayer-Smith, J. (2011). Listening to children: Perceptions of nature. *Journal of Natural History Education and Experience*, 5(27). Külastatud aadressil <https://lingid.ee/rcKy7>
- Christiansen, A., Hannan, S., Anderson, K., Coxon, L., Fargher, D. (2018). Place-based nature kindergarten in Victoria, Australia: No tools, no toys, no art supplies. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 21, 61–75. Külastatud aadressil <https://doi.org/10.1007/s42322-017-0001-6>
- Erickson, D. M., & Ernst, J. A. (2011). The real benefits of nature play every day. *Exchange*, 33(4), 97-99. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/EZVLI>
- Fil, O. (2019). *Õuesõppega kaasnevad ohud lasteaiaõpetajate hinnangul*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Narva Kolledž. Külastatud aadressil <https://dspace.ut.ee/handle/10062/64678>
- Gair, N.P. (1997). *Outdoor education: Theory and practice*. London, UK: Cassell.
- Gouley, K. K., Brotman, L. M., Huang, K. Y., & Shrout, P. E. (2008). Construct validation of the social competence scale in preschool-age children. *Social Development*, 17(2), 380-398.
- Heinla, E. (2020). *Lapse loovuse hoidmine ja arendamine*. Tartu: Atlex.
- Hunt, A., Richardson, M., Lumber, R., Passmore, H-A., Thomas, R., & Davies, N. (2020). *Noticing Nature: The first report in the Everyone Needs Nature series*. Külastatud aadressil <https://bit.ly/3mJFWlf>
- Kikas, E., (2010). *Õppimine- ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*. Külastatud aadressil <https://bit.ly/3mI9PCp>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I 2008*, 23, 152. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Käis, J. (1996). *Kooliraamat*. Tartu: Ilmamaa.
- Langeveld, J. H., Gundersen, K. K., & Svartdal, F. (2012). Social competence as a mediating factor in reduction of behavioral problems. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(4), 381-399. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/xvFKR>

- Leemets, H. (2018). *Tartu ja Tallinna koolieelse lasteasutuse õpetajate arvamused õuekeskkonna kui õpikeskkonna suhtes*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/yRs42>
- Leppik, P. (2006). *Õppimine on tõesti huvitav: Õpiprotsessi psühholoogilisest mõtestamisest*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- McClintic, S., & Petty, K. (2015). Exploring Early Childhood Teachers' Beliefs and Practices About Preschool Outdoor Play: A Qualitative Study. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 36(1), 24-43. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/UEeOF>
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknup (Toim). *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Studium.
- National Wildlife Federation (2018). *Be out there*. Külastatud aadressil <https://bit.ly/3diS1IZ>
- Niglas, K. (2011). *Kombineeritud ning alternatiivsed uuringudisainid sotsiaalteaduslikus uurimistöös*. Tallinna Ülikool. Külastatud aadressil <http://www.tlu.ee/~katrin/generalia/Generalia.pdf>
- Nugin, K. (2005). *Kodu kui kasvukeskkond*. Kivi, L, Nugin, K., Palm, H., Pullerits, M., Rõkalova, V. (2020). *Õuesõppe läbiviimise ja õuekeskkonna kasutamise süsteemsus ühe lasteaia näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Narva Kolledž. Külastatud aadressil <https://dspace.ut.ee/handle/10062/70165>
- Saarits, Ü., Sarapuu, H., Sikka, H., Timoštšuk, I., Torm, M., Ugaste, A., Vahter, E., Sarv, M. (2006). *Õuesõppe pedagoogika teekond Eestis*. Dahlgren, L. O., Szczepanski. *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratleda õuesõpet*. Tallinn: Ilo.
- Timoštšuk, I. (2017). Looduskeskkonna tundmaõppimine. K. Nugin, & T. Õun (Koost). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*, (lk 235). Tartu: AS Atlex.
- Truija, L. (2012). *Õuesõppega kaasnevad ohud lastevanemate pilgu läbi*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/Nze9p>
- Tuuling, L. (2017). *Õuesõppe rakendamine lasteaias*. K. Nugin, & T. Õun (Koost). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*, (lk 115-151). Tartu: AS Atlex.
- Ugaste, A. (2017). Laps ja mäng. K. Nugin, & T. Õun (Koost). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*, (lk 201-210). Tartu: AS Atlex.
- Veispak, A., Veisson, M., & Õun, T. (2005). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 117-122). Tartu: Atlex AS

- Wilkins, D. (1993). *Play is the work of the child: a comparative study of Maria Montessori and Melanie Klein. University of East London.*
- Wilson, R. (2018). *Nature and Young Children: Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments.* Routledge. Külastatud aadressil <https://bit.ly/3djtOIJ>
- Õunapuu, L. (2014). Uurimisprotsessi viies etapp: töö andmetega. E. Kärner (Toim), *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes* (lk 158–177). Tartu: Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/gj6tM>
- Yıldırım, G., & Akamca, G. Ö. (2017). The effect of outdoor learning activities on the development of preschool children. *South African Journal of Education*, 37(2). Külastatud aadressil <https://lingid.ee/nRX>

LISAD

Lisa 1

Õppematerjal “Tere kevad”

Õppematerjali eesmärk on anda õpetajale juhised kevadisteks õuesõppe tegevusteks.

Õppematerjalis on välja toodud kevadiste loomade, lindude, taimede ja puude kohta vajalik info ning õues läbiviidavate tegevuste kirjeldused. Koostatud tegevuste kaudu saavad lapsed kasutada kõiki meeli - kuulmist, maitsmist, nägemist, kompimist. Antud töö ei sisalda töölehti, õppematerjali kaudu soovitakse pakkuda lastele kogemusi läbi meelte ning arendada laste kirjeldamisoskust, et nad oskaksid end väljendada, kasutades omadussõnu kirjeldamiseks, mida nad tunnevad, näevad, kuulevad.

Õppematerjalis on lõimitud erinevad õppe- ja kasvatusvaldkonnad (mina ja keskkond; keel ja kõne; matemaatika; liikumine; muusika). Õpetaja võib õppematerjalis olevaid tegevusi sobitada oma nädalateemaga.

Õppematerjali sobivuse hindamiseks tutvub õpetaja materjaliga, valib nädala tegevusteks sobivast alateemast (kevade algus, puud, kevadlilled, linnud, loomad) tegevusi. Soovitav on valida esimeseks teemaks kevade algus ja seejärel igast järgnevast alateemast valida paar tegevust, kus õpetaja kõigepealt tutvustab alateemas käsitletavaid objekte. Tegevused valib õpetaja vastavalt rühma vanuseastmele.

Õuesõppe tegevused aitavad saavutada üldeesmärke, mis on kooskõlas koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008).

- Laps märkab nähtusi ja muutusi looduses.
- Laps kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi ja loomi.
- Laps on loov, joonistab kivile, puidule, liivale ja oskab kombineerida erinevaid materjale.
- Laps tunneb liikumisest rõõmu.

Õues läbiviidavad tegevused

Kevade algus

Antud mängu ja tegevusi võib kohandada vastavalt nädala teemale. Tegevuste läbiviimise järjekord pole oluline. Soovitatav on läbi viia sissejuhatav tegevus kus laps tutvub puuga. Kõik tegevused on planeeritud nii, et neid saab läbi viia kevadel. Tegevusi viiakse läbi õues ajavahemikul märts-mai.

Tegevused: ilmavaatlus, liisusalm- ”Kevade ilu”, näpumäng- ”Vihmasadu”, liikumismäng- „Leiame kevade tunnuseid...?“, „Tunneta loodust“, „Looduspilt“.

Ettevalmistavad tegevused õpetajale: Lamineeritud pildid kevade tunnustega tuleb peita õuealale, kust lapsed neid hiljem otsida saavad.

Eesmärgid:

- Laps loeb liisusalmi ja teeb kaasa käeliigutusi
- Laps märkab ilmastiku nähtusi
- Laps nimetab kevade tunnuseid

Vahendid: siidisall tuule suuna määramiseks, lamineeritud pildid kevade tunnustest.

Tegevuse kirjeldus: Hommikuring ilmavaatluspunkt (asub lasteaia õuealal). Kui ilmavaatluspunkt puudub, otsitakse õuealal võimalikult looduslähedane koht, kus lapsed saavad märgata kevade tunnuseid.

1. Liisusalm: „Kevade ilu“

Vanusele 3-7

Kums, Frolova & Laane (s.a.) „Päikene, päikene paitab lapse pead (pai endale).

Päikene, päikene oled hell ja hea (osutad käega üles päikesele).

Linnukesel, linnukesel rõõmsalt laulab suu (kätega imiteerib linna nokka).

Lillekesel lillekesel õis on lahti ju (kätega imiteerid õie avamist)“.

Näpumäng “Vihmasadu”

Eesmärk: Laps teeb kaasa käeliigutusi

Vanusele 3-7

Oi-oi taevasse on tõusnud tumedad pilved, vist hakkab vihma sadama (käed ülal, nagu katsuks, kas hakkab sadama).

Ja hakkaski sadama. Tibutab peenikest vihma (kriibitakse sõrmedega oma riideid).

Hakkas sadama suuremaid vihmapiisku (mõlema nimetissõrmega koputatakse vaheldumisi tasakesi lauale).

Nüüd sajab juba tugevalt (koputatakse kõikide sõrmedega lauale).
Sajab rahet (koputatakse sõrmenukkidega lauale).
Lööb välku (tehakse kätega õhus siksak- liigutusi).
Müristab vaikselt, tugevamini, õige tugevasti, läheb jälle vaiksemaks (plaksutada vastavalt).
Lapsed jooksevad ruttu koju (sõrmedega tehakse jooksu liigutusi ja peidetakse käed selja taha) Uleksina (*s.a.*).

2. Ilmavaatlus

Vanusele 5-7

Eesmärk:

- laps märkab muutusi looduses
- laps püüab leida kevade tunnuseid

Küsimused: Vaata taevasse, mida sa näed? Mis värvi on pilved? Mis kujuga on pilved?

Milline ilm täna on? Katsu muru, milline muru on? Milline ilm sulle meeldib, miks? Mis sulle tänase ilma puhul kõige rohkem meeldib?

Kui väljas on tuul, siis õpetaja võtab siidisalli ja vaadeldakse, mis suunas sall liigub. Kui salli pole võib kasutada lippu vms kergemat kangast.

3. Liikumismäng: Leiame kevade tunnuseid...?

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps teab koha mõisteid
- Laps saab aru täiskasvanu korraldustest
- Laps oskab kirjeldada nähtut

Vajalikud vahendid: Pildid kevade tunnustest (õppematerjalis olevad pildid kevade tunnustest, loomadest, lindudest, lilledest, puudest (materjalis olevad fotod 1-23)).

Kirjeldus: Kui lapsed on ilma ära vaadelnud, tulevad nad õpetajaga ilmavaatluspunktist alla murule. Õpetaja palub lastel paaridesse võtta, seejärel annab igale paarile ühe korralduse piltide otsimiseks (näiteks: otsi pilti puu tagant, põõsast, trepi pealt, aia äärest). Kui lapsed on pildid üles leidnud, tulevad nad piltidega õpetaja juurde. Iga koha juurest leiab laps ühe pildi, millel on kevadele iseloomulik tunnus (päike, kevadlilled, loomad kes ärkavad talveunest, puud). Iga paar püüab öelda, mis on pildil. Nooremate **3-5 aastaste lastega** tegevust tehes kirjeldab laps, mida ta pildil näeb ja õpetaja annab rohkem infot pildil oleva

objekti kohta. Nooremad lapsed saavad pilte grupeerida: loomad, linnud, lilled, puud. Seejärel saavad loendada, milliseid pilte on kõige rohkem.

4. Tunnetatav loodus

Vanusele 3-7

Antud tegevuse kaudu õpib laps kasutama oma meeli haistmine, kompimine, nägemine.

Eesmärgid:

- Laps katsub erinevaid looduslikke materjale
- Laps tunnetab materjalide erinevust
- Laps leiab sarnase tunnusega eseme
- Laps kasutab eseme kirjeldamisel omadussõnu

Vajalikud vahendid: Puukoor, kuusekäbid, männikäbi, sammal, pajuurvad, kuuseoks, kaseoks, kivid jms

Tegevuse kirjeldus: Õpetaja palub lastel korjata erinevaid looduslikke vahendeid, mida nad õuealalt leiavad. Seejärel laotab õpetaja esemed enda ette, laseb lastel neid esemeid nimetada, uurida, vaadelda, nuusutada, katsuda. Lapsed seisavad reas ja õpetaja kutsub järjest iga lapse enda juurde. Õpetaja palub lapsel kirjeldada, kas ese on kare, pehme, kõva, soe, külm, lõhnab. Laps nimetab eseme kuju ja värvi. Seejärel laps vaatleb, kas leitud esemete hulgas on veel sarnaseid esemeid. Seejärel läheb laps rivvi tagasi.

5. Looduspilt

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps osaleb loovalt kunstitegevustes
- Laps teab erinevaid omadussõnu ning oskab neid looduses märgata
- Laps tunnetab looduslikke vahendeid

Tegevuse kirjeldus.

Õpetaja jagab lapsed väikestesse gruppidesse (2-3 liikmelised grupid). Õpetaja suunab lapsi leidma õuealalt erinevaid esemeid, lapsed püüavad leida midagi naljakat, pehmet, tugevat, kollast, pudisevat (liiv, pajuurvad, lilled, oksad, kivikesed). Iga laps võiks leida vähemalt 2-3 erinevat vahendit. Õpetaja asetab raamid asfaldile vm kõvale pinnasele. Grupid toovad leitud esemed puidust raami sisse (kui raami pole, võib ise okstest raami meisterdada) ja kujundavad nendest looduslikest vahenditest pildi. Kui pilt on valmis, tutvustavad lapsed oma valminud pilti ja nimetavad looduslikke vahendeid, mida nad oma töös kasutasid. Õpetaja pildistab

valminud tööd ja laeb üles rühma *Facebook* i gruppi näituseks. Valminud tööd võib ka välja printida ja rühmas näituse teha.

Lõpetav tegevus: Lapsed istuvad paviljoni äärel, õpetaja palub lastel olla hästi vaikselt ja silmad sulgeda. Lapsed kuulavad erinevaid helisid 2 minuti jooksul. Seejärel palub õpetaja avada lastel silmad ja üksikhaaval ütleb iga laps, mis heli ta kuulis.

Foto 1: Päike (Zezelina, 2020)

Foto 2: Muru (Loik, 2019)

Õues läbiviidavad tegevused

Puud

Antud mängu ja tegevusi võib kohandada vastavalt nädala teemale. Tegevuste läbiviimise järjekord pole oluline. Soovitatav on läbi viia sissejuhatav tegevus, kus laps tutvub puuga. Kõik tegevused on planeeritud nii, et neid saab läbi viia kevadel. Tegevusi viiakse läbi õues ajavahemikul märts-mai.

Tegevused: Kase vaatlus, kase tikkamine, mäng- puu elu kevadel, kask, luubiga kase uurimine, puukoore joonistamine läbi paberi, söega kase joonistamine, mäng- tibu-tibu ära näita, pajuurbade värvimine.

KASK

Kased asuvad lasteaia õuealal, õpetaja valib vaatluseks sobiva kase. Vaadeldakse, kas kuldnokad on kase otsas olemasse pesakasti sisse kolinud.

Kui õuealal puudub kask või pesakast siis otsitakse lähim pesakast või kask, mida saab vaadelda.

Sissejuhatus. Kase kirjeldamine, kase vaatlus, kase urbade vaatlus (aprilli lõpp, mai algus), linnuhäälte kuulamine.

Eesmärgid:

- Laps tutvub kasega
- Laps oskab kirjeldada kaske
- Laps teab, et kask on lehtpuu

Vahendid: akutrell, kase puidust meisterdatud tila, haamer, ämber, marli, kumm, luubid.

Tegevuse kirjeldus: Õpetaja ütleb lastele puu nimetuse, lapsed kordavad seda, asutakse kaske vaatlema. Vaadeldakse mitu võra on puul, mis värvi on tüvi, vaadeldakse pungi, lehti, urbasid, linde, kes kase okstel peatuvad, kuulatakse linnulaulu. Lapsed katsuvad puu tüve, tunnetavad selle karedust. Seejärel asub õpetaja kaske tikkama. Õpetaja näitab lastele tikkamiseks vajalikke vahendeid, lapsed püüavad neid nimetada, õpetaja selgitab, mis tööriistaga mida tehakse.

1. Kase tikkamine.

Vanusele 3-7

Ettevalmistavad tegevused: Õpetaja püüab leida 5 cm läbimõõduga kase halu. Kasehalg tuleb poolitada pikkupidi, seejärel voolida lõhestatud külje keskele renn, mida mööda hakkab

mahl voolama. Kase sisse puuritav auk võiks olla umbes 2-3 cm läbimõõduga ja tila augupoolne ots tuleb voolida augu järgi parajaks. Augu sügavus oleneb puu vanusest, mida vanem puu seda paksem koor. Augu võiks puurida akutrelliga 3-4 cm sügavusele ning seejärel asetada puidust tila sinna sisse, vajadusel kasutab haamrit.

Eichenbaum (2012) on kirjeldanud kasemahla kogumist järgnevalt:

ühest puust tilkuva mahla hulk sõltub ilmadest, aga ka kase vanusest ning asukohast. Soodsate olude korral võib puust ööpäevas mahla koguda kuni paarkümmend liitrit, tavaliselt saab kümmekond liitrit. Mahla jookseb kaskedest paar nädalat, siis jääb mahl n-õ kinni. Kui mahla tilkumine jääb aeglaseks ja mahl muutub sogaseks, on aeg tila välja võtta ning auk toorest lehtpuust tehtud punniga tihedalt kinni lüüa, et mädanik puud kahjustama ei pääseks (para 3).

Tegevuse kirjeldus:

Lapsed vaatlevad ja abistavad õpetajat. Kui kask on ära tikatud, asetatakse tila alla ämber vms kõrgem anum ning selle peale pannakse marli, et praht ja putukad mahla sisse ei läheks.

Seejärel vaadeldakse mahla tilkumist. Lapsed katsuvad kase koort, vaatlevad ja võrdlevad urbasid. Lapsed vaatlevad puud osade kaupa (tüvi- värvus, jämedus, pikkus, koore pind; võra-kuju, tihedus, hargnemine; leht- kuju, serv, tipp, suurus, värvus). Seejärel lapsed vaatlevad ja uurivad luupidega kase õisi ja seemneid. Õpetajal tuleb jälgida igapäevaselt mahla jooksmist, kui ämber on mahla täis tuleb mahl ümber valada pudelisse. Värske kasemahl säilib külmikus 2-3 päeva. Kasemahla pole otstarbekas väga palju koguda, lasteaias piisab sellest, kui mahla on kogutud umbes nädal aega.

Järgmisel päeval saavad lapsed maitsta kasemahla.

2. Mäng “Puu elu kevadel”

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps teeb kaasa käeliigutusi
- Laps teab kuidas puu sees mahlad liiguvad

Kirjeldus: Õpetaja loeb kõigepealt salmi ette ja näitab juurde liigutusi, lapsed kuulavad.

Seejärel loeb õpetaja veelkord ja lapsed püüavad kaasa lugeda ja teha käeliigutusi.

Aher (2005), liikumismäng:

Puu ärkab – ärkamist jäljendavad liigutused – juured ärkavad – maapinda “uuristavad” liigutused – mahlad liiguvad – lapsed kükitavad ja imiteerivad (häälega) joomist, seejärel tõusevad aeglaselt, libistades kätt mööda keha ülespoole - lehepungade puhkemine – harjutus kätega (punga arenemine leheks) (lk 17).

3. Mäng- Kask

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps kuulab tähelepanelikult jutustust
- Laps osaleb tegevuses aktiivselt

Kirjeldus: Enne mängu algust viib õpetaja kase juurde kirja. Hiljem lastega kase juurde jõudes leitakse kiri tekstiga:

Lasteaed päikene omalooming (2013):

Tere! Mina olen teie lasteaia suur kask – maja ees, muruplatsil! Ma olen koos teiega siin kasvades vaadanud, kuulnud, tundnud teie toredaid tegemisi aastast aastasse. Ja ma tean, et te olete siin väga palju õppinud. Kutsun teid kõiki minuga ühte mängu mängima!

Koolieelikud püüavad koos õpetaja abiga kirja lugeda, 3-5 aastastele loeb õpetaja ise kirja ette.

Mängu reeglid:

Õpetaja küsib igalt lapselt ühe küsimuse, küsimusi võib korrata, kui lapsi on rohkem. Kes vastust ei tea, jookseb ringi ümber muruplatsi ja kordab õige vastuse.

Küsimused:

Kes elab ja kasvab meie lasteaia muruplatsil? (kask)

Kes elab kevadel kase otsas? (kuldnokk)

Nimeta kasel olevaid värve aasta läbi! (valge, must, hall, roheline, kollane jne)

Näita, kus on kase juured! (maa sees)

Näita, kus on kase latv! (üleval, tipus)

Näita, kus on kase tüvi! (maa peal, püsti)

Näita, kus on kaseoksad! (tüve küljes)

Kuidas sa saad teada, kui vana on kask? (puu vanust saab määrata aastarõngaste järgi, kui ta on maha saetud) Millal kasvavad kasele lehed? (kevadel)

Millal kase lehed maha langevad? (sügisel) (lk 17).

4. Luubiga kase tüve uurimine

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps õpib kasutama luupi
- Laps tunneb huvi looduses olevatest taimedest

Vajalikud vahendid: Luubid

Tegevuse kirjeldus: Õpetaja näitab lastele, kus on puu tüvi, oksad, pungad, juured, seejärel juhendab õpetaja lapsi luubiga vaatlemiseks. Õpetaja jagab lastele luubid, ning lapsed asuvad kase koort uurima. Uuritakse erinevaid putukaid, vaadeldakse tüve värvust, juure juures olevat pinnast, puu lehti, kase urbi jms. Kui laps on midagi põnevat leidnud ja lapsel tekib leiu kohta küsimus, siis õpetaja püüab sellele vastata.

5. Puukoore joonistamine läbi paberi

Vanusele 5-7

- Laps omandab oskusi õues tegutsemisel
- Laps harjutab kahe käe koostööd

Vajalikud vahendid: rasvakriidid, valge paber

Tegevuse kirjeldus: Laps asetab paberi puu tüvele, ühe käega hoiab paberist kinni ja teise käega joonistab paberile. Õpetaja jälgib, et läbi paberi kumaks tüve mustrit.

6. Söega kase joonistamine

Vanusele 5-7

Eesmärgid:

- Laps tutvub söekriidiga
- Laps püüab vaatlemisel joonistada sarnase pildi paberile

Vajalikud vahendid: söekriidid, valge paber.

Tegevuse kirjeldus: Lapsed istuvad murul kase juures. Õpetaja jagab lastele tugevdatud alustega valged paberid ja söekriidid. Õpetaja näitab osutades kasele, kus on puu tüvi, oksad ja lehed. Seejärel näitab õpetaja, kuidas kaske joonistatakse. Kõigepealt joonistatakse puule tüvi, siis oksad ja okste külge lehed. Kui kasel veel lehti pole, siis joonistab laps seda, mida ta parasjagu näeb.

Küsimused: Kus on kase tüvi? Kus on kaseoksad? Millised on kase lehed, kas suured või väikesed?

7. Tibu-tibu ära näita

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps on tähelepanelik
- Laps järgib mängureegleid

Vajalikud vahendid: Pajuurvad

Tegevuse kirjeldus.

Kogumisvõistlus (2013) mäng:

Mängujuht paneb käed kokku, pajuurb peos. Mängijad istuvad reas ja panevad samamoodi käed kokku. Mängujuht käib kõik lapsed läbi ja paneb oma kokkupandud peod nende pihkude peale, nagu annaks neile midagi, ise ütleb: "Tibu, tibu, ära näita!" Ühele mängijale paneb ta tegelikult peos olnud pajuurva pihku. Kui kõik mängijad on läbi käidud, hüüab mängujuht: "Tibu, tibu, lenda välja!" Seejärel peab see mängija jooksu pistma, kellele mängujuht midagi pihku poetas. Teised püüavad. Kui mängija jõuab

mängujuhi selja taha, läheb mäng edasi, aga kui ta kinni püütakse, saab temast uus mängujuht (Triin).

8. Pajuurbade värvimine

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- Laps loendab pajuurbasid
- Laps maalib akvarellvärvidega pajuurbi
- Laps loputab värvi vahetamisel oma pintslit

Ettevalmistavad tegevused: Kunstitarvete valmis panemine piknikulauale.

Vajalikud vahendid: Pajuoksad urbadega, ajalehed, pintslid, veetopsid, akvarellid

Tegevuse kirjeldus:

Õpetaja korjab lasteaia lähedal asuvast metsast lastega paju oksad, millel on urvad. Õpetaja kirjeldab paju õit, vilja, lehte, vart ning annab ülevaate paju kasutamise kohta.

Lasteaia piknikuplatsil oleva laua taga näitab õpetaja, kuidas paju urbasid värvida (pajuoks asetada lauale, seejärel kasta pintsel vette, võtta pintslile akvarelli, tupsutada sellega õrnalt värvi pajuurbadele). Lapsed katavad oma töökohta vana ajalehega. Seejärel jagab õpetaja neile pajuoksad, lapsed loendavad mitu urba on nende oksal. Seejärel jagab õpetaja lastele pintslid, veetopsid ja akvarellid. Lapsed asuvad urbi värvima. Kui urvad on värvitud, pannakse need rühmaruumis vaasi- tähistamiseks kevadpühade algust.

JUHEND ÕPETAJALE- PUUD

ARUKASK

Marandi, Sarapuu ja Pedaste (1998) on välja toonud järgneva info arukase kohta:

ÕIED: Kasel on lahksugulised õied, mis on koondunud silinderjateks urbadeks, noorelt on need rohelised, valminult kollakaspruunid.

VILI: vili on veidi pikliku kujuga kahe laia tiivaga pähklike, seemned valmivad juuli lõpus või augustis, on kollakaspruunid, veidi läikivad.

LEHED: kolmnurksed kuni rombjad harilikult pikalt teritunud tipuga ja lai kiilja alusega terav saagja servaga rootsulised lihtlehed. Pikkvõrsetele kinnituvad vahelduvalt, lühivõrsetele kimpudena. Nahkjad, pealt läikivad, noorelt kleepuvad. Pikkus 4...7 cm, laius 2,5...4 (5,5) cm. Värvuselt helerohelised.

Koor noorelt valge ja kestendav, 30...40-aastaselt moodustub tüve alumises osas paks mustjas korp. Noored võrsed punakad, heledate vaha täpikestega. Tüvi sirge, oksad pikad, rippuvad.

KASUTAMINE: Puit on tugev, elastne, hästi poleeritav, kasutatakse vineeri-, mööbli- ja suusatööstuses. Puidust toodetakse sütt, äädikhapet, tõrva, atsetooni. Mahl on suhkru- ja vitamiinirikas. Haljastuses kasutatakse lisaks harilikule mitmeid dekoratiivseid vorme. Okstest tehakse luudasid ja saunavihtu.

Foto 3: Kask (Jöðger, 2021)

HARILIK VAHER

Marandi jt (1998) on välja toonud järgneva info vahtra kohta:

ÕIED: Õied mõlemasugulised, kuid osa neist emakata. Õiekate kaheli, kroon kollakasroheline, sigimik tiibja kujuga, sigimikku varjab meenääre. Õitseb mais enne lehtimist. Putuktolmleja.

VILI: Jaguvili: kaksiktiibvili, mis peale valmimist jaguneb kaheks üheseemneliseks osaks, tiibade välisservad moodustavad nürinurga, siseservad kumeralt välja veninud ja ühinevad nürinurga kuni täisnurga all. Kannab vilja peaaegu igal aastal. Seemned varisevad kohe pärast valmimist sügisel kuni talve alguseni.

LEHT: Südaja alusega, 5...7 teravatipulise hõlmaga, rootsulised, toorelt sisaldavad valget piimjat mahla. Kinnituvad oksale vastakult. Pikkus 5...15 (25) cm, umbes niisama laiad, pika rootsuga (4...15 cm). Värvus suvel tuhmroheline või nõrgalt läikiv, sügisel väga mitmekesistes toonides kollane, oranž ja punane.

VARS: Noorelt punakaspruun, nõrgalt läikiv, sile, nagu ka noored võrsed. Vanemas eas kattub tumehalli peenerõmelise korbaga.

KASUTAMINE: Puit on kollakas või punakas, kõrgelt hinnatud sitkuse painduvuse ja vastupidavuse tõttu. Kasutatakse parketi, vineeri, mööbli ja muusikariistade tootmiseks. Õisi hinnatakse mesinduses nektari rohkuse tõttu. Kevadel annab suhkrurikast mahla. Koos leidub parkaineid ja lehtede piimmahlas kautsukit. Laialt kasutatakse dekoratiivtaimena, talub hästi kärpimist, levinud on mitmed kauni lehestikuga vormid. Lehti võib kasutada loomasöödaks.

Vahtrapuu juures viiakse läbi samasugused tegevused (1, 2, 3) nagu kasega. Ainuke erinevus seisneb selles, et vaher kasvab lasteaia lähedal asuvas metsas ja tegevusi tuleb läbi viia seal.

Foto 4: Harilik vaher (Kuusalu loodusväärtuste raja puud) (s.a.)

PAJU

Marandi jt (1998) on välja toonud järgneva info paju kohta:

ÕIS: Koondunud püstisteks või rippuvateks urbadeks. Urvad tekivad külgpungadest. Õiekate puudub, selle asemel esinevad kaks meenäret. Enamik pajusid on putuktolmlejad.

VILI: Kupar ühepesaline, kahepoolmeline. Seemned on väikesed, arvukad, lendkarvaga, valmivad kuu jooksul pärast õitsemist.

LEHT: Nahkjad lühikese rootsuga tavaliselt vahelduvalt kinnituvad sulgroodsed lihtlehed. Sageli näärmeliselt saagja servaga. Paljudel liikidel on leherootsul näärme täpikesed. Lehe kuju peaaegu ümarast kitsaslineaalseni, pikkus sentimeetrist paarikümneni. Värvus helerohelisest hõbedase või punakani. Osadel liikidel on lehed tugevasti läikivad, osadel tuhmid.

VAR: Tüvi on puu kujulistel pajudel tavaliselt jäme, kaetud sügavate vagudega korbaga. Pungad on ühe pungasoomused.

KASUTAMINE: Puitu kasutatakse ehituses, keemiatööstuses, tselluloosi tootmiseks, vineeriks, lookadeks, vitsu punumiseks (korvid, korvmööbel, iluesemed), koort nahatööstuses parkimisel, samuti nõöri, mattide jms. valmistamiseks. Tähtsad meetaimed, varakevadel praktiliselt ainukesed nektari allikad.

Foto 5: Pajuurvad (Ader, 2019)

Õues läbiviidavad tegevused

Linnud

Antud mängu ja tegevusi võib kohandada vastavalt nädala teemale. Tegevuste läbiviimise järjekord pole oluline. Soovitav on läbi viia sissejuhatav tegevus, kus laps tutvub linnuga. Kõik tegevused on planeeritud nii, et neid saab läbi viia kevadel. Tegevusi viiakse läbi õues ajavahemikul märts-mai.

Tegevused: kuldnoka vaatlus, mõistatus kuldnokast, jutustus Ühe tamme lugu, luikede vaatlus, liikumismängud- linnud lendavad, üks kass palju linde, haned luiged ja luigepaar.

KULDNOKK

Sissejuhatus: Enne tegevuste algust vaadeldakse õues kuldnokka, õpetaja kirjeldab kuldnoka eluviisi, välimust ja toitumist.

Linnu vaatlus.

„Linnuvaatluse meelespea:

- Lindude vaatlemisel ei tohi neid häirida

- Linnuvaatlusel tuleb liikuda vaikselt ja rahulikult, räägi vaikse häälega, sest vali hääli, ragistamine, äkilised liigutused võivad linnu eemale peletada“ (MTÜ Eesti Ornitoloogiaühing, 2017).

Eesmärgid:

- Laps kirjeldab kuldnoka välimust
- Laps vaatleb linde
- Laps nimetab linnu kehaosad
- Laps püüab matkida linnu hääli
- Laps kuulab jutustust ja teeb kaasa liigutusi

Tegevuse kirjeldus: Lapsed istuvad kuldnoka pesast umbes 10 meetri kaugusel murul ja vaatlevad kuldnoka tegutsemist. Õpetajal on kuldnokast pilt, ta näitab seda lastele, et lapsed saaksid määrata kuldnokka. Lisaks vaatlevad lapsed ka teisi linde, kes ümbruses lendavad. Õpetaja tutvustab lastele linde ja kirjeldab neid. Lapsed püüavad kuulata kuldnoka laulu.

1. Mõistatus kuldnokast

Sobib esitamiseks enne kuldnoka vaatlust.

„Tulen siis, kui kevad käes, rõõmustad, et mind sa näed.

Vilistan ja laulu lasen, otsin pehmet pesa aset.

Kindlasti sa tunnend mind, olen lõbus laululind“ (Raudsik, 2005, lk 16).

Õpetaja küsib lastelt, mis lind see olla võiks?

2. Ühe tamme elulugu (muinasjutt) kirjutanud Külmallik (2010)

Lapsed istuvad ringis puu all, hea kui oleks võimalus istuda tamme all. Õpetaja jutustab lastele alloleva loo ja lapsed teevad jutustuse ajal kaasa kõiki liigutusi.

Oli sügis. Metsas puude all keksis ringi lind, kelle nimi oli kuldnokk. Ta tegi heledat häält “sväär-sväär” ja tasast “tssii-tssii“ (lapsed teevad häält järgi, hoiavad käsi kõrval all ja hüppavad). Kuldnokk oli leidnud tammetõru ja peitis selle mulla alla varuks (lapsed teevad peaga uuristavaid liigutusi). Saabus talv ja loodus uinus (lapsed kükitavad, sulgevad silmad).

Pika talve järel saabus kevad. Päike soojendas oma kiirtega maapinda ja tammetõrust hakkas kasvama tammepuu (lapsed tõusevad tasapisi püsti) Ta kasvas suve jooksul üha pikemaks ja suuremaks, (käte sirutused üles) sirutas oma lehti päikese soojuse ja valguse poole ning otsis oma juurtega mullast toitu (liigutused jalgadega).

Saabus sügis ja tammepuu sai ühe aastaseks. Nii möödus 100 aastat, siis kakssada aastat. Ja kui tamm oli 500 aastane, sai temast puude kuningas (lapsed moodustavad kätest pähe krooni). Ta oli suur, tugev, tark, ilus ja kõikide sõber. Kui tamm sai 700. aastaseks, tundis ta, et puuseen on ajanud oma 31 niidistikku tema tüvesse (lapsed liigutavad kehal oma sõrmi) ja maipõrnikad on uuristanud käigud tema koore alla (lapsed jäljendavad nimetissõrmedega uuristavaid liigutusi) ning äkki ta tundis, et on vana ja väsinud. (lapsed lasevad käed alla ja ohkavad) Saabus sügis ja puhusid tugevad tuuled, sadas vihma.

Sügistorm rasis vana tamme oksid (lapsed tõstavad kord üht kätt, kord teist kätt ja painutavad end vasakule paremale) ja korruga puu murdus maha (lapsed heidavad pikali).

Tammepuu elu oli otsa saanud ja tema oksid ja tüve hakkasid tükikesteks närima kõduputukad. Nad purustasid niikaua, kuni puust sai muld, mis oli toiduks uutele taimedele (liigutused sõrmedega) (lk 54).

Arutelu: Millest see lugu rääkis? Mis tammetõruga juhtub, kui ta mulla alla peita? Mis aastaajal hakkas tammetõrust kasvama tammepuu? Mis aitas tema kasvamisele kaasa? Millega võtab puu mullast toitu? Milline oli tamme elu? Kui vanaks elas tamm?

3. Mäng: Linnud lendavad (kohandatud).

Eesmärgid:

- Laps on tähelepanelik
- Laps järgib mängureegleid
- Laps eristab lendavaid objekte mittelendavatest objektidest

Tegevuse kirjeldus.

Lapsed istuvad ravis, käed põlvedel. Õpetaja hüüab kiiresti igasuguste lendamisvõimeliste olendite või esemete nimesid: *Vares lendab! Lennuk lendab! Ingel lendab! Kuldnokk lendab! Puuleht lendab! Rakett lendab! Luik lendab!*, mille juures peavad mängijad käed õhku viskama. Olenevalt mängujuhi nutikusest pistab ta sobival hetkel lendavate objektide sekka midagi sellist, mis ei lenda, näiteks *Auto lendab! Koer lendab! Laev lendab* jms., mille juures käed ekslikult püsti visanud mängijal tuleb joosta ring ümber muruplatsi (Valk, 2013).

4. Mäng: Üks kass ja palju linde.

Lapsed on linnukesed, kes lendavad pesast (märgitud koht) välja. Neid tuleb püüdma kass (näiteks õpetaja). Linnud lendavad kassi eest ära pessa. Kass peidab ennast ära. Linnud väljuvad jälle pesast ja mäng kordub (Juhanson, 2011).

LUIK

Eesmärgid:

- Laps tutvub luige välimusega.
- Laps teab, et linde vaadeldes, peab vaikselt olema.

Sissejuhatav tegevus:

Õpetajaga käiakse lasteaia juures oleva järve, jõe või luha ääres luikesid vaatlemas, õpetaja räägib luige toitumisest, välimusest ja kirjeldab luige eluviisi. Kui luike näha ei õnnestu vaadeldakse pilti arvutist, plakatilt.

5. Liikumismäng: Haned, luigid, tulge koju

Eesmärk: Laps järgib mängureegleid ja püüab matkida linnu lendamist.

Tegevuse kirjeldus:

Valitakse peremees ja hunt, ülejäänud mängijad on haned. Mänguväljale tõmmatakse kaks joont, üks peremehe juurde, teine kaugemale. Haned asuvad kaugema joone taga, hunt kahe joone vahel. Peremees hüüab: "Haned, luigid, tulge koju!" Haned vastavad: "Ei saa,

hunt on ees!" Peremees: "Tulge ikka!" Haned püüavad joosta peremehe poolse joone taha, kuid hunt asub neid püüdma. Kui hunt mõne hane kinni püüab, saab kinnipüütust uus hunt ja mäng jätkub (Nurgamaa, 2014).

6. Luigepaar

Eesmärk: Laps järgib mängureegleid

Vajalikud vahendid: Sobilik lastelaul telefonist või bluetooth kõlarist.

Tegevuse kirjeldus:

Lapsed jagatakse paaridesse – nemad on luigepaar. Moodustatakse kaks ringi – ühed paarilised siseringis, teised välisringis. Kui muusika hakkab mängima, liiguvad ringid teine teises suunas (luiged lendavad). Kui muusika peatub, peavad paarilised üksteist kiiresti üles otsima ja maha istuma. Viimaseks jäänud luigepaar langeb mängust välja (MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED, 2012).

JUHEND ÕPETAJALE- LINNUD

KULDNOKK

Eesti looduse pildimapis (2010) on välja toodud järgnev info kuldnoka kohta:

Kuldnoka munad on sinised. Kuldnoka poja nokk on must. Kuldnoka sulestik on metalse läikega. Kuldnokk muneb keskmiselt 5-6 muna. Kuldnokk elab 3-5 aastaseks. Kuldnokk jõuab meieni tavaliselt märtsikuus. Isaslinnud hakkavad kohe pesapaika otsima. Kui sobiv puuõõs on leitud, tassib isaslind sealt vana prahi välja. Pesa korras hakkab ta kõlaval häälel emaslindu meelitama. Kuldnokk on väga osav kõiksugu hääli matkima, isegi koera urisemist või mobiiltelefoni helinat. Mõnikord võib kuulda neid helisid, mida kuldnokk on kuulnud Aafrikas talvitudes. On teada juhtumeid, kus kuldnokale on ka mõni inimkeelne laul selgeks õpetatud. Kuldnokk toitub putukatest ja nende vastsetest, sööb vihmausse, seemneid ja pungi. Kuldnokk liigub maapinnal kõndides.

Foto 6: Kuldnokk (Adami, 2021)

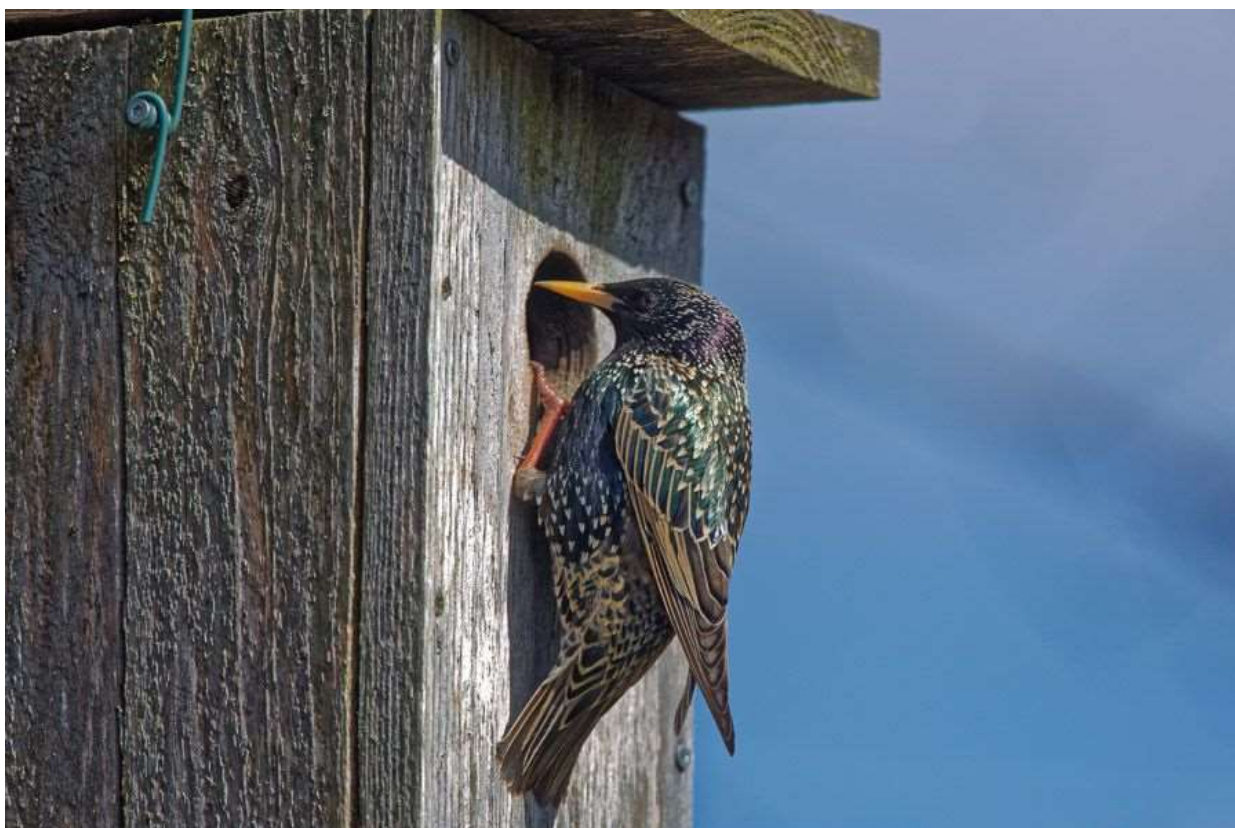

Foto 7: Kuldnokk (Ader, s.a.)

Foto 8: Kuldnoka munad (Ader, 2010)

KÜHMNOKK-LUIK

Eesti looduse pildimapis (2010) on välja toodud järgnev info kühmnokk-luige kohta:

Kühmnokk-luik muneb keskmiselt 3-7 muna ja ta elab 10-15 aastaseks. Kühmnokk-luige nokal on must kühm. Meie luikedest on kõige suurem kühmnokk-luik. Tõeliselt hirmuäratav näeb luik välja siis, kui ta ohu korral kaela õieli ja tiibu puhevile ajades sisiseb. Siis on vaikselt vaja taganeda, sest linnu noka löök on väga valus. Muud häält peale sissemise kühmnokk-luik ei tee. Kiirel lennul - ta võib lennata sama kiiresti, kui sõidab auto - võid aga kuulda tema vägevate tiivalöökide vihinat. Pesa teeb luik vee äärde, ning see võib oma paar meetrit lai olla. Mõnel soojal talvel ei lendagi luigepere lõunamaale. Talvel võib aga toiduga raskusi olla, sest jää alt ta oma tavapärasest toitu, veetaimi, ju kätte ei saa (Eesti looduse pildimapp, 2010).

Foto 9: Kühmnokk-luik (Ots, 2012)

Foto 10: Kuldnoka munad (Mihkelmaa, 2006)

SINIKAEL-PART

Marandi jt (1998) on sinikael-pardi kohta välja toonud järgneva info:

ELUVIIS: Asustab igasuguseid taimestikurikkaid madalaid veekogusid, merelahtedest kuni väikeste lompide. Paarid moodustuvad juba talvituspaikades.

RÄNNE: Rändlind. Kevadel saabub varakult (märtsis, aprillis või mais). Saabumisajad kõiguvad eri aastatel tugevasti. Kevadrändel hoiduvad paaridesse või väikestesse salkadesse. Sügisränne toimub järk-järguliselt. Lõplikult kaovad nad hilissügisel, tavaliselt veidi aega enne veekogude kinni külmumist. Osa talvitub Eestis. Enamik rändab Läänemere lõunaossa või Põhjamere lahtiste vete piirkonda. Sinikael -part on segatoiduline, ta sööb veetaimede rohelisi osi, seemneid ja juurikaid, teraviljade seemneid, veeputukaid, vähilaadseid ja limuseid.

PESITSEMINE: Pesa ehitatakse enamasti vee lähedale. Tavaliselt paikneb pesa kuivades kohtades maapinnal, olles hästi varjatud põõsaste jne poolt. Munemine algab aprillis, massiline munemine toimub mais. Täiskurnas on 8...11 muna

ARENG: Haudumine algab viimase muna munemisest ja kestab 26 päeva. Isas linnud lendavad siis sulgima. 12...16 tundi pärast esimese poja koorumist hülgavad pojad pesa. Nad kasvavad väga kiiresti. 10-päevaselt kaaluvad nad 100 g, 60-päevaselt juba 800...900 g. Kahekuuselt lendavad juba hästi.

Foto 11: Sinikael-part (Kiuru, 2018)

Õues läbiviidavad tegevused

Kevadlilled

Antud mängu ja tegevusi võib kohandada vastavalt nädala teemale. Tegevuste läbiviimise järjekord pole oluline. Soovitatav on läbi viia sissejuhatav tegevus, kus laps tutvub kevadlilledega. Kõik tegevused on planeeritud nii, et neid saab läbi viia kevadel. Tegevusi viiakse läbi õues ajavahemikul märts-mai.

Tegevused: Võilillenuku meisterdamine, luuletus Võilill, mõistatused, mäng- peidetud lillede otsimine, lillede vaatlus, mäng- pane lill õigele kohale, papptaldrikule lillede maalimine.

Sissejuhatavad tegevused:

Õpetaja tutvustab lastele kevadlilli, kirjeldab ja annab infot nende kasvukoha ja välimuse kohta.

1. Võilillenuku meisterdamine

Vanusele 3-7

Eesmärgid:

- laps osaleb loovalt kunstitegevuses
- laps kasutab leidlikult erinevaid looduslikke vahendeid
- laps osaleb loovalt rollimängus
- laps tunneb rõõmu laulmisest

Vajalikud vahendid: Võililled, oksad, lehed. Soovitatav on lastele selga panna sellised riided, millest pole kahju, kui võilill peaks jätma riiete peki.

Tegevuse kirjeldus:

Õpetaja läheb lastega paviljoni (võib ka murule rivvi istuda) juurde, lapsed istuvad reas.

Õpetaja loeb eelnevalt luuletuse ette, seejärel loeb koos lastega luuletust. Õpetaja esitab luuletuse kohta küsimusi (millest luuletus rääkis? mis värvi "juuksed" lill on? Mis värvi kleit võilillel on? Kas võilill on rõõmus või kurb? Mis tujus sina praegu oled? Seejärel esitab õpetaja lillede kohta mõistatusi, õpetaja loeb mõistatuse ette ja lapsed arvavad, mis lillega võib tegu olla.

Algab võilille jaht. Õpetaja palub igal lapsel leida üks pikk ja üks lühike võilill. Kui lilled on leitud, tulevad lapsed õpetaja juurde, lapsed istuvad murule moodustades ringi. Vaadeldakse võilille, kus on tema õis, vars. Lapsed nuusutavad võilille lõhna ja püüavad seda kirjeldada.

Õpetaja juhendamisel meisterdavad lapsed võilillenuku - nuku peaks on võilille õis, kehaks on vars, tugevduseks võib võilille varre sisse lükata oksa, mis toestab nukku. Juuksed, ja käed

saab teha teisest võilillest. Võilille nukkudele ehitatakse ühiselt liivakasti liivaloss, kus nad saavad nendega mängida.

Koolieelikutega võib teha võilillede loendamist ja arvutamist. Näiteks õpetaja palub lastel võtta kolm võilille, omalt poolt lisab ta juurde kaks, kui palju võililli on kokku jne.

Foto 12: Võilillenukk (Tallinna Liivalossi lasteaed, 2019)

Lisategevus: Kui võililled on õuealal ära õitsenud, võib neid puhuda ning lapsed saavad vaadelda, kuidas võilille seemned lendavad. Õpetajaga saab võrrelda ning vaadelda õitsvat ja õitsenud võilille.

Võilill

„Kollased juuksed, rohekas kleidike,
lühike veidike, rohekas kleidike.

Ära nüüd mu akna alt kusagile keksi!

Ära nüüd mu akna alt kusagile eksi!

Rõõmus ja kraps, võilillelaps“ (Niit, *s.a.*).

2. Mõistatused

Vanusele 3-7

Eesmärk: laps püüab õpetaja kirjeldusest aru saada

Saimre (2010):

Siis, kui käes on kevade, pistab mullast välja pea, kleit tal ilus sinine, ta on lillekene hea? (Sinilill).

Enne lai ja kollane, pärast valge ja ümmargune? (Võilill)

Oi, kui palju murul väikseid lillekesi nagu päikseid, põimid nendest pärja pähe, enam puhtaks käed ei lähe? (Võilill) (lk 129).

3. Peidetud lillede otsimine.

Vanusele 3-7

Eesärgid:

- Laps paneb kokku 4 -osalise pusle
- Laps nimetab pildil oleva lille
- Laps teab ja nimetab lillede värve

Vajalikud vahendid: kaks värvilist ümbrikut, viis neljaosalist lamineeritud kevadlillede pusle pilti. Õpetajal endal on olemas tervik pildid lilledest mida, võib kasutada tegevuse lihtsustamiseks. Raskusastme tõstmiseks saab lisada juurde sõnakaardid lillede nimetusega.

Tegevuse kirjeldus:

Eeltöö: Õpetaja peidab õuealale kaks ümbrikku pusle tükkidega.

Õpetaja annab lastele vihje, kust värvilisi ümbrikuid võib leida (nt vaadake põõsaste oksi, vaadake paviljoni taha). Lapsed asuvad karpe otsima, õpetaja suunab sõnaliselt (vaadake üles, vaadake põõsa taha jne). Kes ümbrikud leiab toob õpetaja juurde ja kõik lapsed koondatakse õpetaja juurde. Iga laps saab ühe pusle tüki ja püüab leida paarilise, kellel on pusle teine pool. Lõpuks on pusle koos kaaslasega kokku saadud. Ühes ümbrikus on neljaosalise puslede kaks

tükki ja teises ümbrikus on puslede teised tükid. Pusle pilte on kokku viis. Pusle pildidel on kevadlilled võilill, sinilill, lumikelluke, maikelluke, paiseleht (lamineeritud on nii tervikpildid kui ka osadeks lõigatud pildid). Lapsed püüavad ära arvata, mis lillega on tegu. Raskusastme tõstmiseks saab laps lisada pildi alla sõnakaardi õige lille nimetusega. Laps püüab sõna kokku veerida. Seejärel lähevad lapsed õpetajaga õppekäigule lähedal asuvasse metsa ja püüavad leida lilli, mis pusle piltidest kokku sai.

4. Lillede vaatlus

Vanusele 3-7

Eesmärk: Laps tunneb kirjelduse järgi ära kevadlille

Tegevuse kirjeldus:

Õpetaja jalutab metsa all koos lastega ja kirjeldab üht kevadlille, räägib lille värvusest, lehekujust jms. Laps püüab arvata mis kevad lillega on tegu.

Tähelepanu! Kevadlilled on mürgised, peale lillede korjamist ei tohi lapsed sõrmi suhu pista, lasteaeda jõudes peavad lapsed käed koheselt ära pesema. Leitud lilli võib korjata rühmaruumi ja panna need vaasi, seal võib neid vaadelda, nuusutada, kirjeldada, nimetada.

5. Pane lill õigele kohale.

Vanusele 3-5

Eesmärk: Kinnistada laste teadmisi värvidest.

Vahendid: värvilised paberid, erinevat värvi kunstlillede õied.

Tegevuse kirjeldus:

Leitma & Piilberg (2010):

Värvilised paberid asetatakse maapinnale. Lapsed moodustavad ringi. Õpetaja jagab lastele kunstlillede õied. Lapsed keerlevad vabalt ringis. Õpetaja loeb luuletust, viimase salmi ajal asetatakse lilled sama värvi paberile. Siis lähevad nad oma kohtadele tagasi ja mäng kordub.

Lapsed lähme lauluga, aasa peale kõndima. (kõnd)

Aasal lilled kasvavad, värvilised ilusad. Lilleke, lilleke, mul on ilus lilleke, tõstan lille kõrgele, seda sulle näitame (lill tõstetakse kõrgele, näidatakse kõigile).

Lilleke, lilleke, küll on ilus lilleke, aasale, aasale, panen lille kasvama (lill asetatakse paberile) (lk 18).

6. Pappaldrikule lillede maalimine

Vanusele 3-5

Eesmärk: vaatluse teel lille kujutamine taldrükule.

Ettevalmistatud tegevused: Kevadlillede korjamine vaasi

Vahendid: Pappaldrikud, akvarellid, vesi, pintslid, veetopsid

Tegevuse kirjeldus: Lapsed istuvad pikniku laua ümber. Lapsed vaatlevad kevadlilli, õpetaja räägib juurde vajalikku info lilledest. Seejärel jagab lastele kunstitarbed, õpetaja juhendab lapsi kevadlillede maalimisel, kõigepealt tuleb maalida lillele vars, siis lehed ja seejärel õis, laps proovib näidise järgi maalida kevadlille.

JUHEND ÕPETAJALE- KEVADLILLED

LUMIKELLUKE

Projekt Tere kevad 2004 (2004):

See vapper lill ajab oma varsi ja õisi isegi läbi lume valguse poole, sellest on tulnud ka tema nimi.

ÕITSEMISE AEG: Märts- mai

ÕIS: Õied ripuvad, kellukjad, valged. Kolm välimist õiekattelehte kolmest sisemisest pikemad. Sisemised tipul rohekas kollase täpiga. Kõrgus 10-20 cm

VILI: viljad on ümarad lihakad pallikesed, mida kutsutakse kupardeks.

LEHT: Lehti on kaks, need on lineaalsed.

Lumikellukese tütersibulad võivad levida mujale koos lillepeenardelt kitkutud umbrohu või mullaga. Seesama maa-alune osa sibul on taime elus väga tähtsal kohal. Selleks, et nii vara kevadel õitsema hakata, peab ta juba suvel koguma varuaineid ja sibul ongi see koht, kuhu tagavarad hoiule pannakse. Sellepärast ei tohiks lumikellukese rohelisi lehti kohe pärast õitsemist ära lõigata, vaid oodata, kuni nad hakkavad kolletuma. Siis võime kindlad olla, et varuained on järgmiseks kevadeks tallele pandud. Nii on see ka kõigi teiste sibul-lilledega (tulbid, nartsissid jt.). Lumikellukese sibulad on mürgised.

Foto 13: Lumikelluke (Aiasõber OÜ) (s.a.)

SINILILL

Marandi jt (1998) on välja toonud järgneva info sinilille kohta:

ÕIS: Mõlemasugulised lahklehise õiekattega õied, mille alusel on kolm rohelist, umbes 1 cm pikkust kõrglehte. Tupplehti on (5) 6¼7, taevassinised, harvem roosad või valged. Kroonlehed puuduvad. Tolmukad on valged, punase tolmucapeaga. Õied paiknevad vartel üksikult, sulguvad öösel ja halva ilmaga. Ühel taimel moodustub looduses 8-12 õit. Õiepungad tekivad suvel või sügisel. Õitseb aprillis ja mais. Vahel õitsevad sügisel veel teist korda.

VILI: Piklikud siidkarvased lühikese nokaga pähklikesed. Peale õitsemist painduvad õievarred maapinnale. Seemne alusel on õlirikas lise. Valmivad juunis. Levivad peamiselt sipelgate abil.

LEHT: Lehed talvituvad juurmise kodarikuna. Noored lehed tekivad kevadel peale õitsemist, on algul tihedalt siidkarvased, hiljem muutuvad nahkjateks ja siledateks. Pealt tumerohelised, alt punakaslillad. Kujult südaja alusega, kolmeks hõlmaks jagunenud. Asetsevad risti päikesekiirtega. Õie alusel on kolm kõrglehte.

VARS: Õisi kandvad varred on peenikesed, punakaspruunid ja karvased.

KASUTAMINE: Ravimtaim hingamisteede- ja kõhuhaiguste korral. Rahvameditsiinis kogutakse õisi ja noori, alt viltjaid lehti, karvaseid varsi. Teed tarvitatakse reuma, hambavalu ja lastel esineva nahatuberkuloosi, vähem kopsutuberkuloosi korral, sisalduvate parkainete tõttu samuti maksa- ja sapiteede haiguste puhul. Sobilik aedades ilutaimena, ka ajatamiseks. Dekoratiivsed on nii õied kui lehed. Mürgine, eelkõige risoom. Korjamisel nahale sattunud mahl võib põhjustada villide teket. Kuivamisel tekib taimes südamemärk. Mürgisuse tõttu ei soovitata ravimiseks kasutada.

Foto 14: Sinilill (Ader, 2017)

PAISELEHT

Marandi jt (1998) on välja toonud järgneva info paiselehe kohta:

ÕITSEMISE AEG: Aprill-mai

ÕIS: Õied on lõhnavad, moodustavad korvõisiku, mille läbimõõt on 1-2 (2,5) cm.

Õisikud asuvad üksikult varre tipus, serval on kuldkollased keelõied ja keskel samavärvilised putkõied. Putkõied on küll mõlemasugulised, kuid enamasti viljatud. Keelõied on ühesugulised viljuvad emasõied. Õisikutel on ruljas üldkatis. Korvõisikud on enne ja pärast õitsemist longus, õitsemise ajal püstised. Õitseb aprillist maini. Putuktolmleja.

VILI: Piklikud ruljad ribidega seemnised, millel on valgetest lihtkarvadest pappus.

LEHT: Taimel on varrelehed juurmistest väga erinevad. Varrelehed on kilejad, soomusjad, kõrglehtede taolised ja katavad kogu õitsevat vart, värvuselt on nad punakaspruunid. Juurmised lehed ilmuvad alles peale õitsemist. Need on suured, kabjakujulised, südaja alusega, pikarootsulised sõrmroosid veidi nahkjad lihtlehed, mille ülakülg on hele- kuni tumeroheline, alakülg valgeviltjas.

VAR: Maapealsed varred püstised, küllaltki jämedad, mitteharunevad. Viljade valmides venivad varred pikemaks. Nad on kaetud võrkjate villkarvade ja näärmekarvadega.

KASVUKOHT: Kasvab inimesest mõjustatud kohtadel: teeservades, kraavikallastel, raudteetammidel, karjäärides, jäätmaadel, ka põldudel ja aedades umbrohuna, vahel avatud mererannal (ka rannaniidul), pärisniitude lagedatel kohtadel, küngastel. Eelistab niisket savikat või liivakat pinnast.

KASUTAMINE: Võib muutuda tülikaks umbrohuks, levib väga kiiresti. Lehed sisaldavad rikkalikult mitmesuguseid happeid, limaaineid ja eeterlikku õli, ka vitamiini C. On ravimtaim. Tavaliselt kasutatakse lehti, harvem õisi röga lahtistava vahendina köha, astma, kopsutuberkuloosi ja mitmete teiste hingamisteede häirete, aga ka seedeteede limaskestade põletike puhul. Hingamisteede haiguste puhul on hea paiselehetee auru sissehingamine (võib ka soodat lisada). Värskeid lehti pannakse kompressina paistetanud kohtadele. Varakevadise õitseaja tõttu on tähtis meetaim. Kevadised lehed on toiduks kitsedele ja lammastele. Taime lehtedega on pead pestud kõõmast vabanemiseks.

Foto 15: Paiseleht (*Biospa*) (*s.a.*)

VÕILILL

Marandi jt (1998) on välja toonud võilille kohta järgnevat:

Rahvapärased nimetused: piimarohi, piimaohakas, võismalilled, võikann, põrunthaigerohi.

Võilill on omale nime saanud õite järgi, sest tema õied on võikarva kollased. Samuti on tuntud laste hulgas arvamus, et võilille õisiku abil saab vaadata, kui palju keegi võid on söönud. Tuleb vaid õisik teisele lõua alla panna ja uurida, kui kollane lõuaalune paistab.

ÕITSEMISE AEG: Mai-juuli (august-september).

ÕIS: Taimel esinevad ainult keelõied, mis on koondunud tihedasse paljuõielisse korvõisikusse. Õisikul on kuni 2 cm pikkune hallikas- kuni puhasrohelistest süstjatest lehtedest (neist osal kilejas ääris või võöt) koosnev üldkatis. Õied on kollased, keskosas pikakarvalise krooniga. Äärisõitel esineb sageli alumisel pinnal violetjas võöt. Õietolm võib esineda või puududa. Putuktolmleja.

VILI: Seemnis, mille põhivärv on hall, kuid varjund kollakas, rohekas või pruunikas. Ülaosas on ta kaetud teravate ogakestega. Seemnise laiema osa on 0,3...0,5 cm pikkune, nokk aga 0,7...1,3 cm pikkune. Seemnel on valgetest lendkarvadest pappus, mis on 0,6...1 cm pikkune.

LEHT: Enamasti kaarjalt sulglõhised, sulghõlmised kuni -jagused lihtlehed, hõredalt karvased kuni paljad, värvuselt rohurohelised. Lehehõlmad on alla käärdunud tippudega, sageli hambulised. Lehe tipuhõlm on teistest mõnevõrra suurem. Leheroots on tugev, esiletungiv, sageli erepunane kuni violetne. Kõik lehed asetsevad juurmise kodarikuna.

VARS: Taimel on pikk õõnes õisikuvars, mis on korvõisiku all tihedalt kaetud võrkjate villkarvadega.

KASVUKOHT: Kasvab meil peamiselt rohke inimõjuga kohtades: tee- ja põllu servas, aedades, haljasaladel, parkides, söötidel, karjamaadel, kuid ka prahipaikadel, looduslikel loo-, päris-, ranna-, soo-, lammi- ja puisniitudel, kraavikallastel, harvem salu- ja laanemetsades. Eelistab lämmastiku rikast mulda.

KASUTAMINE: Võilille noori keelõisi võib tarvitada ka salatina. Salatina enamlevinud on siiski võilillelehed. Kevadel esimeste roheliste lehtedena on nad inimestele heaks vitamiini allikaks. Võilille õitest saab valmistada hea maitselist mett. Mingil juhul ei saa aga mööda minna võilille piimmahlast. See teeb võilillepärgade punujate käed kiiresti pruunilaigulisteks ja emad pärast pahandavad, et plekid ei tule maha. Kevadised noored salatina tarvitavad lehed ei ole veel mürgised. Võilill sisaldab mitmeid mõrusid aineid, seda söövad enamik kodu- ja ka metsloomi võililli meelsasti. Võilillelehed võivad olla meelstoiduks, näiteks küülikutele. Mõnel loomal võib väga rohke võilillede söömine isegi mürgistuse esile kutsuda. Võilill on umbrohi, ta võib paljuneda nii seemnetega kui ka juure tükikeste abil. Nii on võililledest väga raske lahti saada.

Foto 16: Võilill (Maripuu, 2018)

MAIKELLUKE

Marandi jt (1998) on välja toonud maikellukese kohta järgnevat:

ÕITSEMISE AEG: Mai-juuni.

ÕIS: Õiekate lihtne, kerajas-kellukjas, valge, harva alusel roosaka varjundiga, liitlehine, 6 lühikese tõmbi hambaga. Tipmistes hõredates ühekülgses kobarates, 0,6-1 cm pikkustel raagudel, rippuvad. Õisi 5-10. Õied on väga tugevalt lõhnavad.

VILI: Ümar mari 2-6 seemnega, oranžpunane, 0,7-1,1 cm suurune. Seemned kerajad, sinised. Valmivad septembris ja oktoobris.

LEHT: Taimel on kaks või kolm juurmist rohurohelist lihtlehte, need on elliptilised kuni elliptilissüstjad, teritunud tipuga, kaarroodsed. Lehe pikkus on 9-20 cm, laius 2,5-6,5 cm. Iseloomulikud on pikad rootsud ning valkjad, roosakaslillad kuni lillakaspunased lehetuped.

VAR: Rohtne, püstine, õisiku osas veidi kaardunud. Enamik varrest mulla all, sellest suurem osa moodustab risoomi.

KASUTAMINE: Dekoratiivne lill, mida kasvatatakse sageli iluaias. On aretatud värviliste ja täidisõieliste õitega ja triibuliste lehtedega vorme. Kõik taime osad on mürgised, eriti marjad ja seemned. Õisi ja lehti kasutatakse laialt parfümeeria tööstuses, toodetakse piibelehe lõhnalist seepi, lõhnaõli, kreemi jne.

Foto 17: Maikelluke (Neeva aed, 2021)

Õues läbiviidavad tegevused

Loomad

Antud mängu ja tegevusi võib kohandada vastavalt nädala teemale. Tegevuste läbiviimise järjekord pole oluline. Soovitatav on läbi viia sissejuhatav tegevus, kus laps tutvub loomadega. Kõik tegevused on planeeritud nii, et neid saab läbi viia kevadel. Tegevusi viiakse läbi õues ajavahemikul märts-mai.

Tegevused: konna kulleste uurimine, mäng- kurg ja konnad, konnad, konnade kargamine, konna maalimine, luuletus- kivil istub väike konn, mullamuti hunniku uurimine, näpumäng-siilimäng, siili meisterdamine.

Eesmärgid:

- Laps tutvub talve unest/uinakust ärkavate loomadega
- Laps oskab kirjeldada siili
- Laps teab talve unest/uinakust ärkava looma elupaika

Sissejuhatavad tegevused: Õpetaja küsib lastelt, millised loomad magasid talveund? Lapsed nimetavad neid, kui lapsed ei oska nimetada siis õpetaja pakub variandid, kes võiksid talveund magada (siil) ja kes teevad taliuinaku (karu, mäger, kährik). Seejärel tutvustab õpetaja nooremale vanuseastmele siili, konna või mutti ja viib läbi antud loomaga seonduvaid tegevusi.

„Siil magab talveund- talveunes siilid ei ole teovõimelised ning ei suuda häirimisele reageerida.

Karu teeb talveuinakut- karud vahetavad tihti oma asendit ja on tegelikult uinakust hoolimata vajadusel või häirimise korral teovõimelised“ (Männil, 2009).

1. Konna kulleste uurimine

Vanusele 3-7 aastat

Eesmärgid:

- Laps vaatleb konna kulleseid
- Laps teab, et kullesest areneb konn
- Laps teab veekogudega seotud ohtusi

Vajalikud vahendid: kauss või ämber, topsiga luup.

Ettevalmistavad tegevused:

Tegevuse kirjeldus: Õpetaja läheb lastega lasteaia lähedal asuva tiigi lombi või järve äärde. Püütakse leida konnade pesitsemise koht. Õpetaja võtab anumaga konnakudu, lapsed vaatlevad kudu, lapsed võivad kudu vaadelda ka topsiga, mille kaaneks on luup. Õpetaja

jagab informatsiooni konna arengu ja kudu kohta:

Viilma & Nerma (2014):

Kudu on läbipaistev, mustade teradega ning libe. Kudust arenevad 2 nädala jooksul kullised. Kullises on nagu sabaga pall. Ta ujub vees ja sööb vees kasvavaid taimi. Iga päevaga muutub kullises järjest rohkem suure konna sarnaseks. Talle kasvavad jalad ning lõpuks kaob saba. Nüüd ongi tekkinud väike konna, kes hakkab maa peal ringi hüppama (lk 64).

Seejärel püüavad lapsed kuulata konna kroomumist ja arvavad ära mitu konna järve ääres kroomuvad. Tegevuse lõppedes laseb õpetaja konna kudu vette tagasi.

2. Kurg ja konna

Vanusele 3-7 aastat

Eesmärk: Laps osaleb aktiivselt mängus

Tegevuse kirjeldus: Mänguväljaku serva on tehtud konna kodu. „Lapsed (konna) on kodus. Õpetaja kutsub: konna, tulge hüppama! Lapsed hüppavad kodust kaugemale. Üks lastest on kurg ja astub kure sammul lastele lähemale. Lapsed püüavad kure käest ära pääseda ja hüppavad koju, (Loodus- ja orienteerumismängud, 2011, lk 9).

3. Konna

Vanusele 3-5 aastat

Eesmärk:

- Laps oskab hüppata koosjalgedega

Ettevalmistavad tegevused: mänguväljaku keskele joonista ring või asetage ringikujuliselt nõör.

Vajalikud vahendid: hüppenõör või kriit

Tegevuse kirjeldus: „Lapsed seisavad ringi keskel, nad on konna tiigis. Täiskasvanu loeb: Armas väike konna, hüppa tiigi kaldale! Ringi sees seisvad lapsed matkivad hüppavat konna ja hüppavad ringist välja.

Armas väike konna, hüppa vette tagasi! Laps hüppab ringi tagasi“ (Raasuke, 2010, lk 23).

4. Konna kargamine

Vanusele 3-5 aastat

Eesmärgid:

- Laps matkib konna liikumist

- Laps järgib mängu reegleid

Vajalikud vahendid: Suurem kivi, mis mahub peopessa ja mida on märgata võib kasutada ka koonust vms.

Tegevuse kirjeldus: „Moodustada kaks võistkonda. Stardijoonest paari meetri kaugusel on kivi. Lapsed hüppavad konna kombel ümber kivi ja tagasi, andes teate edasi (nt plaksu) järgmisele võistlejale. Võidab võistkond, kelle liikmed lõpetavad esimesena“ (Pavlenko, 2014, lk 60).

5. Konna maalimine/ meisterdamine

Vanus 3-7 aastat

Eesmärk:

- Laps püüab maalida rohukonna etteantud pildi järgi (pilt õpetaja juhendis)
- Laps püüab meisterdada voolimismassist konna.

Vajalikud vahendid: Akvarellid, pintsliid, veetopsid, pilt konnast. Roheline, pruun, kollane, must plastiliin.

Tegevuse kirjeldus. Sissejuhatuseks loeb õpetaja konnast luuletuse, vesteldakse konna välimusest, kehakujust, värvusest, elukohast. Õpetaja jagab lastele rollid, üks laps on konn, teine kurg, teised lapsed vaatlevad tegevust. Laps kes on konn hüpleb ringi, samal ajal läheneb talle kurg, kes püüab teda kinni püüda, kurg (laps) ajab käed pikaks ja imiteerib nokka, millega üritab konna kätte saada. Õpetaja loeb luuletust, kurg ja konn näitlevad vastavalt luuletuse sisule. Seejärel asutakse maalima/ meisterdama konna. Maalimine ja meisterdamine toimub õues pikniku nurgas.

Kivil istub väike konn...(Raud, 1971, viidatud Kivisilla,2009 j):

Kivil istub väike konn,
mõtleb, et ta üksi on.
Koivad välja sirutab,
päiksepaistel soojendab.
Aga eemal kõnnib kurg,
kõht on tühi, meel on kurb.
Pilliroogu ragistab,
pikka nokka plagistab.
Viuhti! Kivilt hüppab konn,
kadunud ta laiskus on.
Kiirelt ujub tiigi vees,
päästab ennast kohkund mees (lk 40).

6. Mullamuti hunniku uurimine

Eesmärgid:

- Laps uurib mullamuti hunnikut
- Laps omandab teadmisi mullamuti eluviisidest

Vajalikud vahendid: kühvlid, mullamuti hunnikute leidmine lasteaia lähedal.

Tegevuse käik: Õpetaja räägib muti eluviisidest, toitumisest jms. Mullamuti hunnikute loendamine, muti hunniku uurimine, kaevamine. Kõige suurema hunniku leidmine. Mulla hunnikut kaevata seni kuni lapsed saavad auku uurida ja vaadelda. Lapsed püüavad vaadata mida nad muti august leiavad, usse, muru jms.

KATSE

Eesmärk: Laps tunnetab mulla ja liiva struktuuri erinevust

Vahendid: kaks ämbrit, kühvlid

Tegevuse käik: Õpetaja paneb kahte ämbriksse erinevad materjalid liiv ja muld. Õpetaja seob ühel lapsel silmad kinni. Laps saab katsuda kumbagi materjali ja arvab, millises ämbriks on liiv ja millises muld. Laps püüab põhjendada oma arvamust.

Küsimused: Mida laps tunneb, kumb materjal on pehmem, kumb karedam, kuivem, niiskem?

Näpumäng: Siilimäng

Sepp (2012):

Kuula, kuidas lõõtsutab (käed kõrvade juures, kuulatame)

Tuul, tuul, tuul (puhuda tuule moodi)

Oksakesi õõtsutab

Puul, puul, puul (sõrmed harali, õõtsutades käsi)

Vihmapiisku rabistab seal ja siin (koputada sõrmedega laual lähemale ja kaugemale)

soojas pesas nahistab (teeme kätega pesemis liigutusi)

väike siil (ristame sõrmed püsti, mis on nagu siilil okkad) (para 11).

7. Siili meisterdamine

Eesmärgid:

- laps kasutab loodusliku materjali loovalt
- laps meisterdab plastiliinist ja kábist siili

Vajalikud vahendid: Männikäbid, plastiliin

Tegevuse kirjeldus: Lapsed korjavad metsa alt piisavalt männikäbisid, et saaks meisterdada siile. Õpetaja juhendamisel asutakse õueala pikniku laua taga siili meisterdama.

PINECONE HEDGEHOGS

Foto 18: Siili meisterdamine männikäbist (Krokotak, 2017)

JUHEND ÕPETAJALE- LOOMAD

HARILIK SIIL

Marandi jt (1998) on välja toonud oma materjalis siili kohta järgneva info:

ELUPAIK: Leht- ja segametsad, metsaservad, puisniidud, pargid, aiad, kalmistud, väldib paksu okasmetsa. Tegutseb videvikus ja öösel. Suveks urgu ei ehita, talve veedab lehtede ja rohuga vooderdatud pesas. Talveuni vältab oktoobrist-novembrist kuni märtsi-aprillini.

TOITUMINE: Segatoiduline. Eelistab putukaid ja nende vastseid, aga ka vihmausse, konni, hiiri, linnu mune- ja poegi, madusid, tigused. Ei ütle ära ka raipest. On immuunne rästikumürgi suhtes. Talveks kogub nahaaluse rasvakihi.

ARENG: Poegib 1...2 korda aastas, jooksuaeg kohe peale talve unest ärkamist. Esimene pesakond maikuu, teine juulis- augustis. Poegade arv 2...10, tavaliselt 5...7. Kandeage 5...6 nädalat, pojad sündides paljad ja pimedad, silmad avanevad 16. päeval, imetamine kestab ~40 päeva. Iseseisvalt hakkavad elama 1,5...2 kuu vanustena. 2. pesakond veedab talve koos emaga. Poegade eest hoolitseb ainult emasloom. Maksimaalne eluiga kuni 10 aastat.

Foto 19: Harilik siil (Ader, 2016)

ORAV

Marandi jt (1998) on välja toonud orava kohta järgneva info:

Orava rahvapärane nimetus on käbikuningas.

VÄLIMUS: Orava saba on kehasst veidi lühem ja kaetud pikkade karvadega. Värvus on suvel punakaspruun, talvel hallikaspruun, kõht valge. Talvekarvastiku juurde kuuluvad ka kõrvapintslid.

ELUPAIK: Elab okas-, sega- ja lehtmetsades, parkides. Päevase eluviisiga. Orav on hea ronija.

TOITUMINE: Segatoiduline loom, kelle menüüs moodustavad peamise osa taimede seemned, kuusekäbid, tammetõrud, sarapuupähklid jne. Oravad söövad meelsasti ka linnupoegi ja mune, tigused, putukaid. Talveks kogub toiduvarusid.

ARENG: Vastsündinud kaaluvad 7...10g ning on paljad ja pimedad. Esimesel elukuul toimub areng aeglaselt. Kuu aja vanuselt avanevad neil silmad. Poegi imetatakse 2...3 kuud. Noored iseseisvuvad kahe kuu vanustena. Suguküpsus saabub aasta vanuselt. Keskmise eluiga on viis aastat, maksimaalne kuni 10 aastat.

Orav ehitab pesa okstest puu ladvaossa tüve lähedale vanasse linnupessa, puuõõnde või isegi suuremasse pesakasti. Sageli on ühel isendil mitu pesa. Tavaliselt poegib kaks korda aastas. Tiinus kestab 35...40 päeva. Pesakonnas on tavaliselt 4...5 poega, kes sünnivad märtsis ja juulis.

Foto 20: Orav (Savisaar, 2006)

ROHUKONN

Marandi jt (1998) on välja toonud rohukonna kohta järgneva info:

ELUPAIK: Elutseb niisketel niitudel, põõsastikes, lehtmetsades ja kultuurmaastikul. Kogu suve veedab maismaal, veekogudest üsna kaugel. On öise eluviisiga, päevaks varjub põõsastesse, kivide alla jt. niiskettesse paikadesse. Oktoobrist märtsi-aprillini talvituvad suurte gruppidena põhjani mittekülmuvates veekogudes, kus vee temperatuur ei lange alla 2,5 °C - kaevudes, kraavides, tiikides, järvedes; kus nad poevad sügavale mutta või peituvad taimede vahele või kalda mätaste alla.

TOITUMINE: Rohukonnad toituvad peamiselt mardikatest, kahetiivalistest, nälkjatest ja sihktiivalistest. Kulleled toituvad peamiselt vetikatest, vahel ka surnud liigikaaslastest.

ARENG: Embrüonaalne areng kestab sõltuvalt vee temperatuurist 5...16 päeva. Kulleled võivad kasvada kuni 45 mm pikkuseks. Moone toimub 65...75 päeva peale kudemist ning noored konnad on maismaale väljudes 8...17 mm pikkused, septembriks-oktoobriks kasvavad nad juba 26...33 mm pikkuseks. Arengu kestus kudust noore konnani võib varieeruda 70...150 päevani. Rohukonn saab suguküpsaks teisel eluaastal. Looduses on keskmine eluiga 4...5 aastat, vangistuses on see ulatunud 18 aastani.

Foto 21: Rohukonn (Projekt Tere kevad, 2020)

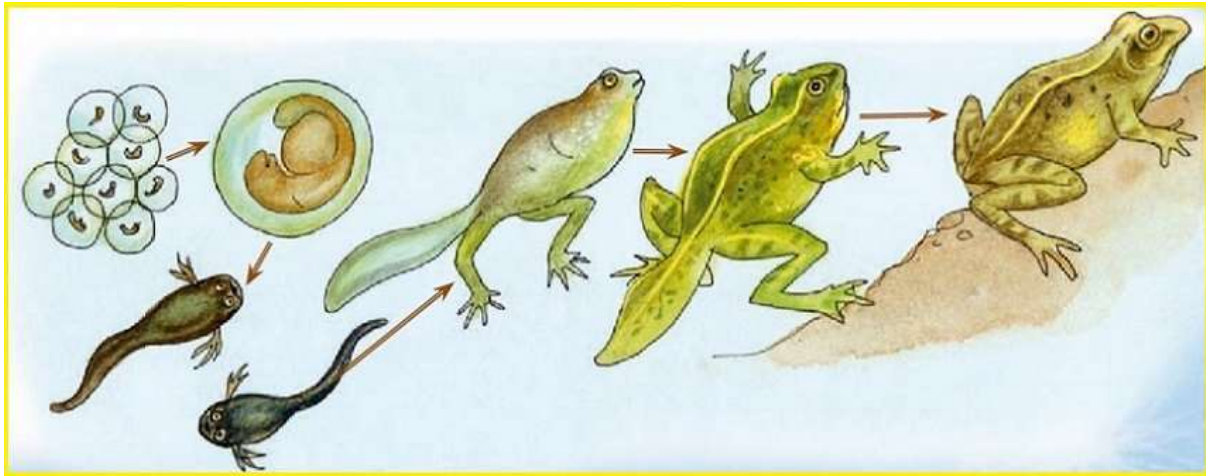

Foto 22: Konna areng (Viilma & Nerman, 2014, lk 65)

MUTT

Marandi jt (1998) on välja toonud muti kohta järgneva info:

Mutt on väike tõmbi kehaga ja musta sametise karvaga imetaja. Kuna mutt elab kogu oma elu maa sees käikusid kaevates, on tal labidakujuliselt laienenud ja küünistega varustatud eesjäsemed. Mutil on väga väikesed silmad, mis on kaetud nahakurruga

ELUPAIK: Elupaiga valimisel on oluline küllaldane toidu hulk mullas, mõõdukas niiskus ja reljeef. Seetõttu eelistab elada erinevate elupaigatüüpide piirialadel (metsaserv, lagendik, jõgede, ojade kaldaaladel). Ohtralt elab neid ka kultuurmaastiku aladel - kuivadel puisniitudel, parkides, võsastikes, heina- ja karjamaadel ning aedades. Maasisese eluviisiga, maapinnale tuleb harva. Uuristab pikki maa-aluseid käikusid, mis lähtuvad pesakambrist. Käigud on vajalikud toidu püüdmiseks ja ühendusteedeks kaugemate käikude vahel. Aktiivne ööpäev läbi, eriti öösel. Tegutseb aastaringselt, ka talvel. Talveperioodi üleelamiseks kogub ta varusid - vihmausse (muudab need liikumatuks närviganglioni läbi hammustamise teel).

TOITUMINE: Eranditult loomne. Vihmaussid, putukad ja nende vastsed. Saagiks langevad ka hiired, karihiired, rotid, konnad, sisalikud, maod jt.

POEGIMINE: Poegib üks kord aastas. Pesakonnas 3...8 poega.

Foto 23: Mutt (Didier Descouens) (*s.a.*)

Õppematerjalis kasutatud kirjandus

- Adami, K. (2021). *Aasta lind 2021- Kuldnokk*. Külastatud aadressil <https://linnutoit.ee/aasta-lind-2021-kuldnokk/>
- Ader, A. (2010). *Looduskalender, Linnupesad ja munad Loodusmuuseumis, kuldnoka munad*.
<https://www.looduskalender.ee/vana/node/6547.html>
- Ader, A. (2016). Siil. *Looduskalender*. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/odog5>
- Ader, A. (2017). Sinilill. *Looduskalender*. Külastatud aadressil
<https://www.looduskalender.ee/n/node/1184>
- Ader, A. (2019). *Looduskalender. Kahevärvine paju*. Külastatud aadressil
<https://www.looduskalender.ee/n/node/3374>
- Ader, A. (s.a.). Eesti ornitoloogiaühing. *Kuldnokk*. Külastatud aadressil
<https://eoy.ee/kuldnokk/aasta-lind/>
- Aher, S. (2005). Juhiseid keskkonnamängudeks ja –tegevusteks lasteaias. *Päkapikurada* (lk 17). Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED: Tallinn. Külastatud aadressil
<https://lingid.ee/3U5k4>
- Aiasõber OÜ (s.a.). *Lumikelluke*. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/gOMZa>
- Biospa kodulehekülg (s.a.). *Paiseleht*. Külastatud aadressil <https://biospa.ee/paiseleht-ajab-koha-ja-nohu-minema/>
- Didier Descouens (s.a.). *Mutt*. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/8h3lh>
- Eesti looduse pildimapp* (2010). Kuldnokk. Kirjastus Koolibri
- Eesti looduse pildimapp* (2010). Luik. Kirjastus Koolibri
- Eichenbaum, K. (2012). *Kasemahla kogumine ja joogiks tarvitamine Vana-Võromaal*.
Külastatud aadressil <https://lingid.ee/gCL4c>
- Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest*. Õppemänge. Mäng -kõik linnud lendavad,
Tallinn: Kirjastus Tea.
- Jõõger, P. (2021). Kask. 08.05.2021
- Kiuru, E. (2018). *Sinikael partide paar*. EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem -
Keskkonnaregister): Keskkonnaagentuur. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/tYTFO>
18.04.2021
- Kivisilla, V. (2009). *Lahedaid lastelaule, Kurg ja konn* (lk 40). Tallinn: Tallinna
Raamatutrükikoda
- Kogumisvõistlus, Triin. (2013). *Tibu, tibu, ära näita*. Külastatud aadressil
<http://www.folklore.ee/ukauka/arhiiv/items/show/4605>

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I 2008*, 23, 152. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>

Kums, O., Frolova, Z., & Laane, C. (s.a.). *Kevade ilu*. Hommikuringi huvitavad mõtted ja võtted. Metoodikakeskus Tartu lasteaed Kelluke. Külastatud aadressil <https://kellukemetoodikakeskus.weebly.com/hommikuringi-huvitavad-motildetted-ja-votildetted.html>

Kuusalu loodusväärtuste raja puud. *Harilik vaher* (s.a.). Külastatud aadressil <http://eseis.ut.ee/efloora/Kuusalu/species/3618.html>

Külmallik, E. (2010). *Mere- ja murumängud lasteaedadele* (lk 54). Tallinn: Tallinna keskkonnaamet. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/Q08An>

Lasteaed Päikene õpetajate omalooming (2013). *Loodusraja mängud* (lk 17). Külastatud aadressil <https://lingid.ee/xkgAs>

Leitma, T., & Piilberg, M. (2010). *Mängides arvutama* (lk 18). Tallinn. Kirjastus Tea

Loik, H. (2019, 4. Juuni). Muru vajab juunis aias kõige rohkem hoolitsust! *Kodukiri*
Külastatud aadressil <https://kodu.ohtuleht.ee/965668/muru-vajab-juunis-aias-koige-rohkem-hoolitsust>

Loodus- ja orienteerumismängud (2011). Kurg ja konnad, (lk 9). Külastatud aadressil <http://loovtegevused.onepagefree.com/files/Liikumism%C3%A4ngud.pdf>

Maikelluke (s.a.). Neeva aed. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/x26m2>

Marandi, T., Sarapuu, T., & Pedaste, M. (1998). *Eesti taimed*. TÜ loodusteaduste didaktika lektoraat. Külastatud aadressil <http://bio.edu.ee/taimed>

Maripuu, M. (2018, Mai 18). Võilill ei lase enneaegselt vananeda. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://maaelu.postimees.ee/4490519/voilill-ei-lase-enneaegselt-vananeda>

Mihkelmaa, O. (2006). *Luige pesa*. Külastatud aadressil https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Luige_pesas.JPG

MTÜ Eesti Ornitoloogiaühing (2017). *Linnuhuvilise meelespea*. Külastatud aadressil <https://www.eoy.ee/ET/1034-linnuhuvilise-meelespea/>

MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED (2012). *Valik mängu lindude teemal*. Külastatud aadressil <https://linnaaiad2.files.wordpress.com/2012/04/linnumangud.pdf>

Männil, P. (2009, 20. Sept). *Sinu Mets*, 9. Külastatud aadressil <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/25694095/tukkujad-ja-paris-magajad>

Niit, E. (s.a.) *Võilill*. Külastatud aadressil <http://enagueesti.ee/en/songs/voilill/>

- Nurgamaa, A. (2014). *Vanad ja uued mängud rahvaluulearhiivist. Haned, luiged, tulge koju!*. Tallinn. Külastatud aadressil <http://www.folklore.ee/ukauka/arhiiv/items/show/4397>
- Ots, M. (2012). *Kühmnokk-luik*. külastatud aadressil <https://www.linnuvaatleja.ee/linnuliigid/kuehmnokk-luik-cygnus-olor>
- Pavlenko, K. (2014). *Õpperada lasteaiale Lotte kui vahend õppekasvatustööks 5-7aastaste lastega*, (lk 60). Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://dspace.ut.ee/handle/10062/41741>
- Projekt *Tere kevad 2004* (2004). Külastatud aadressil <https://lingid.ee/9ugof>
- Projekt *Tere kevad 2020* (2020). *Rohukonn*. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/g0jum>
- Raasuke, I. (2010). *Liikumismängud 1-3 aastastele*. Tallinn: Kirjastus Tea
- Raudsik, L. (2005). *Linnud, loomad – meie sõbrad* (lk 16). Kirjastus Mix AS
- Saimre, T. (2010). *1000 mõistatust, 500 vanasõna* (lk 129). Tallinn: TEA Kirjastus.
- Savisaar, R. (2006). *Orav. Talvises kasukas, nosimas tammetõru*. Külastatud aadressil <http://blog.moment.ee/2006/04/orav-red-squirrel-sciurus-vulgaris-5.html>
- Sepp, J. (2012). *Näpumängud. Siilimäng, 11*. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/PztOA>
- Siili meisterdamine männikäbist* (2017). Külastatud aadressil <https://lingid.ee/XmoPO>
- Silberg, J. (1995). *500 five minute games: Quick and easy activities for 3-6 year olds*. Gryphon House, Inc.
- Zezelina, M. (2020). *Rohegeenius. Järgmisel nädalal on oodata suviseid soojakraade*. Shutterstock. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/dRIPJ>
- Tallinna Liivalossi lasteaed (2019). *Võilillenukk*. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/fvW3D>
- Uleksina, A. (s.a.). *Hommikuringi huvitavad mõtted ja võtted*. Metoodikakeskus Tartu lasteaed Kelluke. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/8q0Yq>
- Valk, H. (2013). *Vanad ja uued mängud rahvaluulearhiivist. Lind lendab!; Haned, luiged tulge koju!*. Tallinn. Külastatud aadressil <http://www.folklore.ee/ukauka/arhiiv/items/show/5458>
- Viilma, E., & Nerman, M. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 3. klassile. II osa* (lk 64-65). Tartu: Studium. Külastatud aadressil <https://lingid.ee/9OODB>

Lisa 2

Küsimustik

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3. kursuse üliõpilane Piret Jõõger. Bakalaureusetöö teemaks on „Õuesõppe õppematerjali koostamine teemal ”Tere kevad” koolieelse lasteasutuse erinevas vanuses rühmadele”.

Bakalaureusetöö eesmärk on koostada õppematerjal õpetajatele ja hinnata selle sobivust õuesõppe tegevuste läbiviimiseks erinevas vanuses lastega teemal „Tere kevad”.

Palun Teie tagasisidet minu poolt koostatud õppematerjalile.

Küsimustik esitatakse *Google Forms* peale tegevuste läbiviimist.

Küsimustik on anonüümne ja saadud tulemusi kasutatakse vaid antud bakalaureusetöös.

1. Palun tutvuge õppematerjalis oleva alateemaga ”Kevade algus” ning andke oma tagasiside.

Tabeli täitmisel valige Teile sobiv vastusevariant, tehke tabelisse rist.

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Tegevuste eesmärgid on kooskõlas tegevusega						
2. Tegevused on lastele eakohased.						
3. Tegevuses saab laps kasutada meeli						
4. Tegevuse kirjeldused on arusaadavad						

2. Palun tutvuge alateemaga *Kevade algus* ja valige üks tegevus mida olete oma rühmas katsetanud (ilma vaatlus, liikumismäng: leiame kevade tunnuseid..., tunneta loodust, looduspilt). Valitud tegevuse pealkiri kirjutage joonele ning palun andke tegevusele oma tagasiside.

Tegevused: 1. Ilma vaatlus, 2. Liikumismäng: Leiame kevade tunnuseid, 3. Tunneta loodust, 4. Looduspilt.

Valin _____

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Tegevuse eesmärgid on kooskõlas tegevusega.						
2. Tegevus on lastele eakohane.						
3. Tegevuses saab laps kasutada meeli.						
4. Lastele pakkus tegevus huvi.						
5. Tegevuse kirjeldus on arusaadav.						
6. Õppematerjal on juhend õpetajale arusaadav.						

3. Palun tutvuge materjalis oleva alateemaga *Puud* ja valige üks tegevus mida olete oma rühmas katsetanud (1. Kase tikkamine, 2. Mäng: puu elu kevadel, 3. Mäng: kask 4. Luubiga kase tüve uurimine, 5. Puukoore joonistamine läbi paberi 6. Söega kase joonistamine, 7. Tibu-tibu ära näita, 8. Pajuurbade värvimine).

Valin _____

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Tegevuse eesmärgid on kooskõlas tegevusega.						
2. Tegevus on lastele eakohane.						
3. Tegevuses saab laps kasutada meeli.						
4. Lastele pakkus tegevus huvi.						
5. Tegevuse kirjeldus on arusaadav.						
6. Õppematerjal on juhend õpetajale arusaadav.						

4. Palun tutvuge materjalis oleva alateemaga *Linnud* ja valige üks tegevus mida olete oma rühmas katsetanud (1. Mõistatused, 2. Ühe tamme lugu, 3. Linnud lendavad 4. Üks kass ja palju linde, 5. Haned-luiged tulge koju, 6. Luigepaar).

Valin _____

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Tegevuse eesmärgid on kooskõlas tegevusega.						
2. Tegevus on lastele eakohane.						
3. Tegevuses, saab laps kasutada meeli.						
4. Lastele pakkus tegevus huvi.						
5. Tegevuse kirjeldus on arusaadav.						
6. Õppematerjalis olev juhend õpetajale on arusaadav.						

5. Palun tutvuge materjalis oleva alateemaga *Kevadlilled* ja valige üks tegevus mida olete oma rühmas katsetanud (1. Võilillenuku meisterdamine, 2. Mõistatused, 3. Peidetud lillede vaatlus 4. Pane lill õigele kohale, 5. Papptaldrikule lillede maalimine).

Valin _____

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Tegevuse eesmärgid on kooskõlas tegevusega.						
2. Tegevus on lastele eakohane.						
3. Tegevuses saab laps kasutada meeli.						
4. Lastele pakkus tegevus huvi.						
5. Tegevuse kirjeldus on arusaadav.						

6. Õppematerjalis olev juhend õpetajale on arusaadav.						
---	--	--	--	--	--	--

6. Palun tutvuge materjalis oleva alateemaga *Loomad* ja valige üks tegevus mida olete oma rühmas katsetanud (1. Konna kulleste uurimine, 2. Kurg ja konnad, 3. Konnad 4. Konnade kargamine, 5. Konna maalimine/meisterdamine, 6. Mullamutt, 7. Siili meisterdamine).

Valin _____

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Tegevuse eesmärgid on kooskõlas tegevusega.						
2. Tegevus on lastele eakohane.						
3. Tegevuses saab laps kasutada meeli.						
4. Lastele pakkus tegevus huvi.						
5. Tegevuse kirjeldus on arusaadav.						
6. Õppematerjalis olev juhend õpetajale on arusaadav.						

7. Palun andke oma üldine tagasiside õppematerjalile.

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Õppematerjal võimaldab täita koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas püstitatud eesmärgid.						
2. Õppematerjalis olevad tegevused võimaldavad lõimida erinevaid valdkondi.						
3. Õppematerjal on loogiliselt üles ehitatud.						
4. Õppematerjal on arusaadav.						
5. Õppematerjal on terviklik.						

6. Õppematerjal pakub õpetajale valikuid tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel.						
7. Õppematerjalis olevates tegevustes saavad lapsed kasutada oma meeli.						
8. Õppematerjali juurde kuuluv juhend on arusaadav ja abiks õpetajale.						

8. Kuidas hindate kogu õppematerjali arusaadavust ja teema käsitlust.

Väited	Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Nii ja naa	Pigem nõustun	Nõustun täiesti	Põhjendus
1. Õppematerjalis antud juhised olid arusaadavad.						
2. Õppematerjalis käsitletavat alateemat sobisid kokku põhiteemaga.						
3. Õppematerjalis olevad tegevused olid põnevad ja asjakohased.						
4. Lastele pakkusid tegevused huvi.						
5. Õppematerjalis olevaid tegevused on kooskõlas koolieelse lasteasutuse õppekavaga.						
6. Õppematerjalis olevad tegevused vastasid laste vanusele.						

7. Õppematerjal õpetaja jaoks oli arusaadav ja informatsioon selles oli piisav.						
---	--	--	--	--	--	--

9. Millised on teie soovitud õppematerjali muutmiseks ja täiendamiseks:

.....

10. Kas soovite veel midagi lisada seoses õppematerjaliga?

.....

Tänan, et aitad kaasa õppematerjali valmimisele!

Lisa 3

Väljavõte uurijapäevikust

Uurijapäevik

5. aprill. Sobitusrihm. Laste kommentaar: "Oues on väga lahe xllit pilti teha, kui saavi lähelt võtta uue skea vti kioi, ei peagi paistet koostudama" (loodud pildi meidendamise puidud raami sisse).

7. aprill. 4-5 aastased. "Tegevused materjalis eakohased" - õpetaja. Õpetaja kommentaar: "Ihke lamine luugi" - kuldnohk ei vali tegevusi, miks lamine puid ja ei peida esemeid maa sisse."

8. aprill. Sobitusrihm. Õpetaja: "Juhendmaterjale on hea kasutada ning on vajalik lastele. Lastele meeldivad kõrvõidud tegevused ja neil tekib huvi looduse vastu."

11. aprill. Koolialused. Lapsed kommenteerivad ise kriidiga joonitamist järjekorvalt. Isa tulemus raputab: "joonitamine miks ka; need kriidid on nii õrnad; väga hea ja lihtne on nendega joonitada."

Linnu vallas. Laps kommentaar: "Kuldnohk kaugutab nagu kana": - laps kuulab kodus kuldnohki laulu, lapsel on kodus kana.

Laps: "Kuldnohk on väga ilusate selgedega, nagu vikerkaar."

14. aprill. Laste rihm 2-4 aastased. Lapsvanemate kommentaar: "Laps tuli õhtul lasteaiast koju, tema ihke riäkis hax tekkimist. Isa peab talle õhtul hax ära tekkama."

15. aprill. Laste rihm 2-4 aastased. Hommikul lasteaiada tulles vaatlenid lapsed palju karehahla on ämbriku kogunenud.

15. aprill. 4-5 aastased. Õpetaja kommentaar lastele meeldivad liikumismängud, raketidame need tegevused rohkem."

"Lapsed piinavad liikumismänge ise algatada, kuid vajavad siiski õpetaja suunamist ja abi."

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Piret Jõõger, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

1. „Õuesõppe õppematerjali koostamine teemal „Tere kevad“ koolieelse lasteasutuse erinevas vanuses rühmadele“, mille juhendaja on Aigi Kikas.
 - 1.1 reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Piret Jõõger
18.05.2021